

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₂₄.

ASIA: _____

Ankareissa olevan lähetysten rap. n:o 1.

Ministeriotti.

26/10 1933.

R O O M A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ N:o 884 (T.93)

Rooma ..... SSA 29 P:NA loka KUUTA 19 33.

VIITTAUS: ..... D. U. M. .... 19 .....

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Ankaran-lähetystön raportit
N:o 1 ja 2.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisina Ministeriölle lähettää Suomen Ankarassa olevan Lähetystön raportit N:o 1 ja 2 seuraavine otsikkoineen:

Balkanin konferenssit;

Vierailuja ja sopimuksia Balkanilla.

Atti

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 1.

Rooma ssa 26 p:nä loka kuuta 19 33.

16/162 hae. 33
 4/11-33
 5 C24

Asia: Balkanin konferenssit.

Harvat tietänevätkään, että Balkanin konferensseja pidetään säännöllisin väliajoin tarkoituksella luoda Balkanin valtioiden kesken läheinen poliittinen ja taloudellinen yhteistoiminta. Aivan viimeisinä viikkoina on kuitenkin Balkanilla päässyt vauhtiin entistä tarmokkaampi toiminta yhteisymmärryksen hyväksi, ja niin on tämä Euroopan kolkka tullut huomion esineeksi muidenkin kuin niiden keskuudessa, jotka sen politiikkaa erikoisesti seuraavat. On senvuoksi hyödyllistä tällä hetkellä kiinnittää huomiota Balkanin konferenssien toimintaan ja niiden tarkoitukseen, sillä täten saadaan tausta sen ymmärtämiseen, mitä nyt tapahtuu ja mihin Balkanin valtiomiesten sekä kuninkaiden nykyisin niin vilkas keskeinen kosketus tähtää.

Balkanin konferenssien ajatus on lähtöisin rauhankonferenssista, joka tahtoi saada aikaan lähentymistä ja yhteistyötä Balkanin kansain kesken. Eräät suurvallat eivät kuitenkaan toimineet tavalla, joka olisi ollut omiaan lähentymistä ja yhteistyötä edistämään vaan päinvastoin viritti uusia sotia Balkanilla. Kun vuosikymmenen kuluttua oltiin niin pitkällä, että konferensseja ryhdyttiin järjestämään, ei ansio siitä, että tämä tuli mahdolliseksi suinkaan ollut niiden, jotka rauhankonferenssissa päättivät konferensseja järjestää, vaan Turkin ja Kreikan valtiomiesten vii-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi _____]

3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta _____]:

sauden. Nämä olivat sammuttaneet kansainvälisen vihan ja siten luoneet edellytykset yhteistyölle. Ja niinpä saattoi ensimmäinen Balkanin konferenssi Kreikan hallituksen aloitteesta kokoontua Ateenaan vuonna 1930.

Tämä ensimmäinen konferenssi merkitsi maaperän tunnustelemista. Havaittiinkin, ettei Balkanin yhteistyö ollut ehdottomasti mahdoton. Havaittiin, että Balkanin kansoissa oli edellytyksiä toisenkinlaiseen käsitykseen kuin siihen, että toisen oleminen riippui toisen olemattomuudesta. Niinpä muodostettiin heti pysyväinen Balkanin konferenssien järjestö, jonka tehtävänä oli levittää toisten Balkanin kansain tuntemusta, tutkia etujen yhteyttä, koettaa valmistaa mielipidettä sopimuksin vahvistettavalle yhteistoiminnalle. Konferensseille ei kuitenkaan annettu täysin virallista luonnetta, vaikka niissä esiintyvät eri maiden edustajat ovatkin läheisessä kosketuksessa hallituksiensa ja niiden virallisten edustajain kanssa siinä maassa, missä kulloinkin kokoontaan. Päätökset eivät siis myöskään ole sellaisinaan hallituksia sitovia.

Jos jo ensimmäinen Balkanin konferenssi osoitti, että oli todella olemassa eräitä merkittäviä periaatteellisia edellytyksiä yhteistoiminnalle, vahvistui tämä käsitys toisessa konferenssissa, joka pidettiin 1931 Istanbulissa ja Ankarassa. Turkki, joka jo Ateenassa oli astunut ensi sijalle konferenssien suosijana, vahvisti tätä asemaansa toisessa konferenssissa. Tämä on luonnollista, sillä Turkkihan on Balkanin valtioista suurin, se oli jo järjestänyt ystävälliset suhteet Kreikkaan eikä sillä muidenkaan Balkanin valtioiden kanssa ollut erikoisempia riitakysymyksiä, jotka olisivat vaikeuttaneet sen asettumista johtamaan yhteistoimintapyrkimyksiä. Tosin kyllä Bulgaria, Balkanin valtioiden suuri levottomuuden pesä, on nurjamielinen Turkillekin eräiden rajakysymysten vuoksi, mutta tämä riitaisuus on siksi vähän merkitsevä, ettei se Turkin välittäjätehtävää erikoisemmin vaikeuta.

Kolmas Balkanin konferenssi myöhästyi ja pidettiin tämän vuoden alussa Bukarestissa. Siellä päästiin jo sikäli eteenpäin, että sopimukset, joilla yhteistyö oli vahvistettava, saatiin osaksi entistä selvemmin haahmoitelluiksi. Kuitenkin tässä samassa konferenssissa kävi myöskin räikeästi ilmi, miten suuret vaikeudet vielä oli edessä, sillä Bulgarain delegaatio poistui konferenssista ennen sen päättymistä tyytymättömänä siitä, ettei saanut minoriteetikysymystä toivomallaan tavalla käsittelyn alaiseksi. Tämä tapaus hälyytti Euroopaa suuresti ja oltiin jo valmiit päätelemään, että yhteistoimintapyrkimys oli joutunut karille. Niin ei onneksi kuitenkaan ollut. Bulgarianlaiset palasivat heti konferenssin jälkeen toimimaan yhteisdelegaatiossa, joka jatkoi työskentelyään Bukarestissa. Kolmas konferenssi oli siitäkin huomattava, että Romania senjälkeen astui entistä enemmän Balkanin yhteistoiminnan edistäjäksi. Tähän vaikutti Europan poliittisessa tilanteessa tapahtunut muutos, joka antoi Pikku-ententelle aiheen suunnata harrastuksensa Balkanille. Romania, joka aikaisemmin oli pyytellyt syrjässä selittäen, ettei oikeastaan ensinkään kuulu Balkanin valtioihin (sen väitteen saa vieläkin kuulla romanialaisilta poliitikoilta), aloitti vilkaan toiminnan. Titulescu pani alun pitämällä kolmannelle konferenssille puheen, jossa hän vakuutti, että Romania pitää kunnianaan kuulua Balkanin valtioihin, ja tänä vuonna hän on tehnyt huomiota herättäneen matkan kaikkiin Balkanin maihin (Albaniaa lukuunottamatta).

Balkanin konferenssien lähimpään konkreettiseen ohjelmaan kuuluu kolmen eri sopimuksen valmistaminen, joista tärkein on poliittinen n.s. Balkanin pakti, toisella järjestettäisiin taloudellinen yhteistoiminta ja kolmannella eri Balkanin maiden kansalaisten oikeudet toisissa maissa. Seuraavassa selostan näille sopimuksille suunniteltua sisältöä.

Bukarestissa pidetyssä kolmannessa konferenssissa saatiin jokseenkin valmiiksi haahmoitelluiksi n.s. Balkanin pakti, yhteissopimus, jolla sovittaisiin hyökkäämättömydestä, ristiritain rauhalli-

sesta ratkaisusta sekä keskinäisestä turvallisuudesta. Sopimusluonnosta valmistettaessa on noudatettu olemassa olevia sopimuksia ja Kansainliiton valmistamia malleja. On kuitenkin syytä mainita, että Balkanille suunniteltu yhteissopimus ei tee eroa poliittisten ja juriidisten riitakysymysten välillä, mitä niiden rauhalliseen ratkaisuun tulee. Tätä jaotusta on pidetty erittäin vaikeana eikä yleensä ole myönnetty tarpeelliseksi määrätä kummankin ryhmän ratkaisulle erilaista menettelyä. Balkanin paktin luonnoksen mukaan kaikki ristiriidat alistetaan, ellei niitä ole saatu sovituiksi diplomaattista tietä, sovittelulautakuntaan sekä, jos se epäonnistuu, kansainväliseen pysyvään oikeusistuimeen. Erikoisena piirteenä mainittakoon vielä, että Balkanin paktin luonnoksen mukaan sovittelulautakuntaan ei kuuluisi sopimusmaiden ulkopuolelta valittuja jäseniä vaan ainoastaan kaikista sopimusmaista. Ollaan nimittäin vakuutettuja, että tällöinkin lautakuntaan aina kuuluisi puolueetomiakin, ja sitäpaitsi tahdotaan tälläkin tavalla edistää Balkanin valtioiden emansipoitumista holhouksesta pakottamalla ne järjestämään riitaisuutensa omassa keskuudessaan.

Sopimusluonnos ei mainitse mitään eri valtioiden aluerajoista. Täten on vältetty erittäin tulenarka yksityiskohta ottamalla huomioon, että Kansainliiton liittosopimuskin edellyttää mahdolliseksi valtioiden aluerajojen muutokset asianomaisten ^{suosta} sopimuksin. Täten on voitu ehdottaa keskinäistä avustuspykälää, jonka mukaan jokainen sopimusvaltio sitoutuu kaikin keinoin - sotilaallisesti, rauhallisesti, poliittisesti, aineellisesti - avustamaan sitä sopimusvaltiota, joka joutuu hyökkäyksen kohteeksi toisen Balkanin valtion taholta. Mitä tulee tällöin esiintyvään kysymykseen hyökkääjän määrittämisestä, on tämä vaikea ja arkaluontoinen kysymys - muistettakoon Balkanilla alituisen tapahtuvia aseellisia retkiä toisen valtion alueelle - ratkaistu jättämällä määrittely kussakin tapauksessa Kansainliiton neuvoston tehtäväksi eikä siis kansainvälisen pysyvän tuomioistuimen, niinkuin on säädetty esim. Turkin-Kreikan sopimuksessa. Jotta neuvoston olisi helpompi päästä ratkai-

suun, on suunniteltu, ettei neuvoston päätöksen tällöin tarvitse olla yksimielinen vaan riittää 4/5 enemmistö.

Balkanin paktin käsittely Bukarestin konferenssissa oli vaikea, sillä bulgarialaiset kieltäytyivät siitä vaatiin, että tulenarka minoriteettikysymys oli ensin järjestettävä kaksipuolisilla sopimuksilla. Tähän toiset eivät suostuneet. Minoriteettikysymys oli järjestettävä tämän saman paktin kautta. Siinä tarkoituksessa siihen otettiin Balkanin kannalta erittäin mielenkiintoinen pykälä. Sen mukaan kukin sopimusmaista sitoutuu perustamaan erityisen viraston käsittelemään sen alueella esiintyviä vähemmistöjen suojelemista koskevia kysymyksiä, ja kaikki yhdessä yleisbalkanilaisen komission samaa tarkoitusta varten. Tähän komissioon ei liioin tulisi edustajia muista kuin Balkanin valtioista, ja se kokoon tulisi joka vuosi jokaisessa sopimusmaassa. Sen päätökset olisivat velvoittavia vain siinä tapauksessa, että täydellinen yksimielisyys on saavutettu, muussa tapauksessa - vaikkapa vain sen maan edustajan vastustaessa, jota kysymys kulloinkin koskee - asiakirjat lähetetään asiaan kiinnostuneen maan vaatimuksesta Kansainliiton sihteeristölle edelleen käsiteltäväksi. Ehdotuksessa on vielä nimenomaan määrätty, että vähemmistöjen tulee pysyä lojaalisina siitä valtiota kohtaan, jonka alueella ne asuvat, että jokaisen vähemmistöjen suojelemista koskevan kysymyksen tulee saada alkunsa vähemmistön omasta aloitteesta, ja että kukin valtio sitoutuu ryhtymään ehkäiseviin toimenpiteisiin kaikkien sen alueella ilmenevien liikkeitten suhteen, jotka voivat häiritä suhteita toiseen maahan. Nämä määräykset ovat saaneet alkunsa siitä havainnosta, ettei vähemmistöjen suojelemista koskevia sopimuksia ole tarkoin noudatettu, sekä tarkoituksella tyydyttää bulgarialaisia ja albanialaisia.

Pyrkimyksiä poliittisen paktin aikaansaamiseen Balkanin valtioiden kesken ovat tuoreimmat suurpoliittiset tapaukset suuresti elvyttäneet. Hitlerismin valtauspääsy Saksassa on herättänyt Balkanin havaitsemaan vaaranlaisuutensa, hälyyttävästi on vaikuttanut

myöskin aseiden supistamiskonferenssin menestyksettömyys, samoin maailman talouskonferenssin valitettava epäonnistuminen eikä vähemmän "Neljänvallan sopimuksen" solmiminen sekä Pikku-ententen lujittuminen.

Mitä tulee Balkanin taloudellisten olojen järjestämiseen yhteistoimin, eivät konferenssit vielä ole päässeet niin pitkälle, että olisi saatu laadituksi sopimusluonnosta. Jokaisessa näissä maissa vallitseva taloudellinen hätä toisaalta kyllä pakottaa harkitsemaan yhteistoimintaa mutta toisaalta tekee vaikeaksi yhteisen menettelyn löytämisen. Aluksi on ajateltu eri maiden välisiä kaksipuolisia tulliliittoja, mutta silti suunnitellaan myös yleisbalkanilaista tulliunioonia.

Puheena olevat maat ovat ylivoittoisesti agraarimaita. Ainoastaan Kreikassa teollisuus on hieman paremmin kehittynyt. (Maalaisväestö oli v. 1928 Bulgariassa 83 %, Turkissa 82 %, Romaniassa 80 %, Kreikassa 61 %.) Kun ajattelee, että Bulgaria, Romania, Jugoslavia ja Unkari ennen sotaa möivät Länsi-Eurooppaan 2,5 milj. tonnia viljaa, ja Amerika 1,4 milj., mutta 1931 edellisten neljän maan myynti oli vain 0,8 milj. tonnia ja Amerikan s.o. Yhdysvaltain, Kanadan, Argentinan yhteensä 11 milj. tonnia, niin käsittää, että Kaakkois-Euroopan hätä on suuri. Samalla käy myöskin selväksi, miten vaikeata on järjestää Balkanin agraarimaiden taloudellinen yhteistoiminta, ne kun ovat pakoitettuja maataloustuotteiden viejinä ankarasti kilpailemaan keskenäänkin eivätkä yleensä voi päätuotteelleen saada toisistaan ostajia.

Lopullisena päämääränä pidetään siis Balkanin yleistä tulliunioonia, johon tähtäävä yleissopimus on konferenssien asettaman erikoislautakunnan käsiteltävänä ja valmisteltavana. Eräs suuri käytännöllinen hankaluus on esim. se, että yhteinen tullitariffi ehdottomasti tulisi ensi aluksi vähentämään siihen yhtyvien maiden tullituloja, toisten enemmän, toisten vähemmän, mihin millään ~~tarvitta~~ maalla ei nykyisin ole varaa. Ajatus, että

Balkanin sisäisten tullimuurien alentamisesta johtuva tullitulon väheneminen kannettaisiin yhteisesti, siten että alenemisesta vähemmän kärsivät maat korvaisivat enemmän kärsineitten tappioita, on tietysti varsin utopistinen eikä todenteolla uskalleta luottaa siihen, että mikään maa saataisiin luovuttamaan toiselle sitä, mitä on kassoihinsa saanut. Muitakin tärkeitä seikkoja on yksityisten maiden otettava huomioon. Esim. Kreikka on vientinsä suhteen siinä määrässä riippuvainen Amerikasta, että on vaikea rohjeta ryhtyä tullipolitiikkaan, joka vähentäisi tai lopettaisi Amerikan viljantuonnin Balkaninviljan hyväksi. Mutta rohkeasti kuitenkin yritetään keksiä sopivaa muotoa ja menettelyä myöskin taloudellisen yhteistoiminnan toteuttamiseksi.

Yhdessä suhteessa on kuitenkin käytännöllinen alku tehty. Viime toukokuussa pidettiin Istanbulissa Turkin, Kreikan ja Bulgarian välinen erikoiskonferenssi, joka koski tupakan viljelyn ja kaupan yhteistä järjestelyä ja joka pääsikin tulokseen. Perustettiin yhteinen Istanbulissa sijaitseva keskus, jonka tehtävänä on tuotannon säännöstely, yhteinen mainostus ulkomaalaisilla markkinoilla ja keskinäisen kilpailun tuhoisien seurausten ehkäiseminen. Samanlaista järjestelyä suunnitellaan erikoisesti myöskin viljan tuotannon ja kaupan suhteen, mutta vielä ei ole päästy tuloksiin.

Kolmas konferenssien ohjelmassa oleva suurkysymys on eri maiden kansalaisten oikeudet toisissa Balkanin maissa. Lähentyminen maiden kesken ei ole mahdollinen, kun toisen maan kansalaisten mahdollisuus matkustaa toiseen ja siellä työskennellä on äärimmäisen rajoitettu. Ensimmäisestä konferenssista lähtien on suunniteltu yleissopimusta, joka takaisi Balkanin eri maiden kansalaisille samanlaisen kohtelun mitä maahan siirtymiseen, maahan asettumiseen ja työhön tulee. Kreikan taholta on esitetty sopimusluonnoskin, joka on saanut Bukarestin konferenssin alustavan hyväksymisen. Sen mukaan toisen maan kansalaiset eivät

saisi täysiä kansalaisoikeuksia toisessa maassa vaan olisivat suosittujen ulkomaalaisten asemassa. Kukin maa saisi estää varsinaisen siirtolaisuuden, jolloin perustettava yleisbalkanilainen työtoimisto saisi määritellä, mitä kussakin tapauksessa on ymmärrettävä siirtolaisuudella.

Balkanin valtioiden kansallisuusolot ovat nykyisin sellaisia, että tämä erikoiskysymys on vähintään yhtä vaikea järjestää kuin edelliset kaksi suurkysymystä. Senvuoksi on Turkin delegatsion esityksestä päätetty, että kansalaisten oikeuksia koskeva sopimus on solmittavissa ainoastaan eroittamattomassa yhteydessä poliittisen paktin ja taloudellisen paktin kanssa. Kun nämä kaksi ovat valmiit toteutettaviksi, on myöskin ja vasta silloin luotu edellytykset niiden esteiden poistamiseksi, jotka ai- taavat balkanilaiset kunkin omaan maahansa antamatta mahdollisuutta yritteliäisyyteen toisessa maassa. On ymmärrettävää, että Turkki nimenomaan tahtoo välttää kolmannen kysymyksen esille ottamista ensisijaisesti, sillä se juuri on erittäin jyrkillä tyytymättömyyttä herättäneillä toimenpiteillä riistänyt ulkomaalaisilta, jotka tietysti, mitä alempiin ammatteihin tulee, ovat melkein yksinomaan balkanilaisia, mahdollisuuden ammatinharjoittamiseen alueellaan.

Balkanin valtioihin lasketaan, puheena olevan yhteistoiminnan ymmärryksessä, Turkki, Kreikka, Bulgaria, Romania, Jugoslavia ja Albania. Voi kyllä väittää, että näiden valtioiden yhteenkuuluvaisuus on suureksi osaksi näennäinen, sillä Turkki on ylivoittoisesti Vähä-aasialainen valtio, Kreikka on Välimerenvaltio ja sen harrastukset ovat tähän saakka verrattain vähän suuntautuneet Balkanille, Romania kuuluu ja lukeutuu tosiasiallisesti Keski-Euroopan valtioihin ja sennepäin sen harrastuksetkin ovat kohdistuneet, samoin on Jugoslavian laita, jonka huomio hyvin suuresti koskee Adrianmerta. Varsinainen Balkaninvaltio on siin vain Bulgaria, mutta historian kulku on kuitenkin sito-

nut nämä maat toisiinsa, luonut niiden välille monenlaisia väestöllisiä ja taloudellisia yhtymäkohtia. Ajateltakoon Ottomanien valtakuntaa, joka aikoinaan käsitti ne kaikki, ja sittemmin Itävalta-Unkaria, joka käsitti niistä suuren osan. Monet uusimpana aikana Balkanilla käydyt sodat ovat osoittaneet, miten suuret niiden ristiriidat ovat, miten ne alinomaan ovat kahnauksessa keskenään, ja siis toisaalta myös, miten suuresti ne ovat toisiinsa sidottuja. Pyrkimykset selvittää ristiriidat ja luoda rauha Balkanille ovat välttämättömiä, ja niiden onnistuminen on koko Euroopan suuri kysymys. Olen muistaakseni jo Moskovasta rapertoinut keskustelusta, joka minulla siellä oli Tewfik Rushdi Beyn kanssa, ja jossa hän alleviivasi hartaasti kannattavansa regionaalisia sopimuksia samaan taloudelliseen ja poliittiseen intressipiiriin kuuluvien maiden kesken. Tämä politiikka on nimenomaan sovellettavissa Balkanilla, ja niinpä Turkin hallitus sitä siellä kaikin voimin edistääkin. Niin erinomaisen tärkeätä kuin olisikin, että tämä pyrkimys onnistuisi, että Balkani saisi lujitetuksi rauhan omassa keskuudessaan, pääsisi yhteistoimin suojelemaan taloudellista elämäänsä ja vapauttansa ja irtautumaan sille tavallisesti niin tuhoisaksi osoittautuneesta ulkomaisesta vaikutuksesta, on kuitenkin todettava, että tie Balkanin paktien toteutumista kohti on vielä vaivaloinen.

Roomassa, 26 p. lokak. 1933.

Antti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Subkassa olevan lähetyksen tap. n:o 2.

Ministeri Ishti.

29/10 1933.

ROOMA *Bulgar* SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 2.

Rooma ssa 29 p:nä loka kuuta 19 33.

16 162 Pa. 33
4/11.33
5 P24

W

Asia: Vierailuja ja sopimuksia
Balkanilla.

Kuluvan syksyn aikana on Balkanilla tapahtunut pitkä sarja valtiomiesten vierailuja. Eikä vain valtiomiesten vaan kuninkaatkin ovat saaneet astua ottamaan osaa poliittiseen peliin näyttäkseen, niinkuin eräs balkanilainen virkaveljeni sanoi, että heistäkin on jotakin hyötyä. Näistä käynneistä on ollut näkyvänä tuloksena sarja sopimuksia ja sopimusten uudistamisia, mutta tärkeimpiä ^{Käynn} ~~ovat~~ ne keskustelut, joista joku allekirjoitus on ollut seurauksena, ovat olleet ne, joista ei vielä mitään näkyvää ole seurannut.

Herriot'n tunnettu käynti Sofiassa oli tarkoitettu tunnusteluksi, olisiko Ranskalla mahdollisuuksia vaikutusvaltaan maassa, joka Balkanilla on vaa'an kielenä. Bulgariassa siitä aluksi odotettiin paljon. Hänet otettiin vastaan hyvinkin juhlallisesti. Mutta hän jätti jälkeensä pettymyksen, sillä vaikka hänestä tehtiin oikein Sofian kunniapöytä, ei hän suostunut lausumaan sanaakaan, joka olisi antanut bulgarialaisille aihetta toivoon, että Ranskan radikaalit suhtautuisivat ymmärtämyksellä heidän revisiotoiveisiinsa. Tietysti oli liian optimistista sitä odottaakaan, sillä Bulgarian toivoma rauhansopimusten revisio koakee nimenomaan Jugoslaviaa. Herriot'n käynnillä oli kuitenkin se merkitys, että se hälyytti

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi .....
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta .....]:

toisia ja kiihdytti taistelua Bulgariasta.

Syyskuun 10 päivänä saapui Kreikan pääministeri Tshaldaris Turkkiin. Tuloksena oli Turkin ja Kreikan ystävyyssopimuksen uudistaminen eikä vain uudistaminen vaan laajentaminen. Aikaisempi Venizeloksen hallituksen solmima sopimus oli tunnettua ystävyys- ja hyökkäämättömyyssopimusten tyyppiä, mutta uudistetun sopimuksen kautta Turkki ja Kreikka vielä sitoutuivat toisiaan auttamaan hyökkäyksen sattuessa sekä takaamaan toistensa rajat. Merkittävää on myöskin, että nämä kaksi maata ovat sopineet, että kansainvälisissä kokouksissa voivat edustaa toisiaan. Suhde niiden välillä on siis "melkein liitto".

Turkin valtiomiehillä on siitä saakka, kun suhde Kreikkaan saatiin ystävälliseksi, ollut hartaana toivomuksena taivuttaa vielä kolmaskin jäsen tähän yhteyteen, nimittäin Bulgaria. Syksyn kuluessa tehtiin siinäkin suhteessa tarmokas yritys. Ismet pashan ja Rushdi Beyn käynti Sofiassa. ^{4/}Tulos oli kielteinen. Ristiriita Kreikan kanssa on siksi kipeä, ettei Bulgaria halunnut nytkään joukkoon tulla. Onnettomuudeksi tämä käynti tapahtui sen jälkeen, kun Turkki ja Kreikka olivat sitoutuneet toistensa rajojen taakamiseen. Bulgaria ajatteli, että tämä takaus riistää siltä toivon saada siinä yhtymässä toteutetuksi Dedeagaatshia koskevat vaatimuksensa. Saatiin tyytyä uudistamaan Turkin ja Bulgarian ystävyyssopimus. Kun keskustelin Turkin suurlähettilään kanssa tästä matkasta, ei hän salannut, että sen sisin tarkoitus jäi saavuttamatta. Ei mitään tehtävissä, sanoi hän, sillä Bulgaria vaatii Dedeagaatshia, jota Kreikka ei anna.

Sitten tuli läntisten Balkanin valtioiden vuoro vieraillla ja siellä pantiin shakkipelissä kuninkaatin liikkeelle. Tämä toiminta sai alkunsa Pikku-ententen ylimääräisestä kokouksesta, joka pidettiin Bukarestissa. Alun joutui silti tekemään Bulgarian kuningas Boris, joka palatessaan matkaltaan Länsi-Eurooppaan, tapasi Jugoslavian Alexanderin Belgradin asemalla. Perusteellisempi

kohtaaminen heidän kesken sattui myöhemmin Euxinogradissa Mustanmeren rannalla. Tämä tapahtui kuningas Alexanderin laajalla matkalla, joka vei hänet aluksi Istanbuliin Presidentti Kemalin luo (pian tämän jälkeen allekirjoitettiin Turkin-Jugoslavian ystävyys-sopimus) sekä sitte Korfun saarelle, sinne haudattujen serbialaisten sotilaiden haudoille. Siellä hän sai tilaisuuden tavata Kreikan ulkoministeriä. Ja nyt on ohjelmassa tuoreena numerona Romanian ja Bulgarian kuninkaiden kohtaaminen. Mutta tärkeämpi näitä oli Romanian ulkoministerin laaja matka, jolle hän lähti pian senjälkeen, kun Jugoslavian kuningas oli koteutunut. Titulescu kävi aluksi Sofiassa. Minulle on vakuutettu, että keskustelut siellä koskivat vain eräitä käytännöllisiä kysymyksiä, kuten esim. sitä Tonavan yli Romaniasta Bulgariaan johtavaa siltaa, jota bulgarialaiset kovasti toivovat varsinkin senjälkeen kun siltauhanke Jugoslavian ja Romanian välillä näytti alkavan kehittyä. Tärkeämpänä keskustelun aiheena ovat olleet ne edut, joita Bulgaria voisi saada suostuessaan lähenemään Pikku-ententea. Bulgaria ei antautunut tällekkään kosijalle, ja tulokseksi jäi "tarkoituserien samankaltaisuuden" toteaminen, millä lauseella tavallisesti peitetään mahdollisuus päästä konkreettisiin tuloksiin.

Titulescun seuraava pysähdyspaikka oli Ankara, ja siellä hänen keskustelunsa olivat monessa suhteessa tärkeitä. Ulkonainen tulos: ystävyys- ja sovintomenettelysopimus, kauppasopimus. Julkisuukselta välttävä tarkoitus: Balkanin yhteistoiminnan, "Balkanin Locarnon", mukauttaminen Pikku-ententen pyrkimyksiin, jotka tähtäävät mahdollisimman voimakkaan vastapainon luomiseen valtioiden ylimystön solmimalle "Neljänvallan sopimukselle" sekä yleensä vaikutuspiirinsä laajentamiseen Balkanille. Turkin ja sovjetin läheinen ystävyys oli vielä suurena vetovoimana Titulesculle. Vänäjähän on jälleen tullut muotiin varsinkin Ranskan ympärille koontuneessa valtioryhmityksessä. Paras ja helpoin tie kosketukseen sovjetin kanssa on juuri Turkki varsinkin, mitä erikoisesti Romaniaan tulee. Vastatessaan Rüşdi Beyn maljapuheeseen Ti-

Titulescu sai tilaisuuden tehdä kumarruksen sovjetille. Rushdi Bey oli maininnut sopimuksen hyökkääjän määrittelemisestä, ja sen johdosta Titulescukin puhui tästä "Briand-Kelloggin paktin välttämättömästä täydennyksestä, jota koskeva aloite on ikuisiksi ajoiksi kansainvälisessä elämässä säilyvä Neuvostoliiton hallituksen kunniana". Turkkilaiset lehdet ovat sitäpaitsi erikoisesti huomauttaneet, että Titulesculla oli pitkä ja hyvin sydämellinen keskustelu neuvostolaisen asianhoitajan kanssa. Turkki on sitä mieluummin myötä välittäjäntehtävässä tarpeen ja tilaisuuden mukaan, kun sitä erikoisesti kiinnostaa myöskin sekä sovjetia että Romaniaa koskeva Mustanmeren sopimus ja kysymys salmista. Titulesculla oli siis paljon tärkeätä asiaa Ankarahan. Varmaa on kuitenkin, ettei hän voinut saada Turkkiä palvelemaan Pikku-ententen uusia balkanilaisia tarkoituksia.

Ankarasta Titulescu jatkoi matkaansa Ateenaan. Siellä hänellä oli helpompi maaperä viljelvään, sillä Kreikka ja Romania ovat riittävän kaukana toisistaan jotta niiden kesken ei voi olla maantieteellisiä, ei kansallisia eikä poliittisia ristiriitoja. Ateenan keskustelut koskivat luonnollisesti Balkanin yhteistoimintapyrkimyksiä, ja Kreikka sai, samoin kuin Bulgaria ja Turkki ennemmin samalla matkalla, lisää vakuutuksia Romanian ja Jugoslavian, s.o. Pikku-ententen, täydellisestä valmeudesta yhtymään Balkanin yhteispolitiikkaan. Titulescu teki selkoa keskusteluistaan Sofiassa ja Ankarassa. Kreikan hallituksen kanssa todettiin, että se ja Romanian hallitus ovat täysin yksimielisiä niinhyvin tarkoitusten kuin keinojen suhteen. Siis ei konkreettisia tuloksia. Kun hän sitte lopetti kiertokulkunsa liittolaisen Jugoslavian pääkaupungissa, tehtiin siellä hänen lähetyksensä tilinpäätös. Mutta siitä ei anneta tietoja julkisuuteen: Lähitulevaisuuden käytännöllinen poliittinen toiminta saa sen osoittaa.

Seuraavana numerona vierailujen sarjassa oli Unkarin pää- ja ulkoministerien käynti Ankarassa. Tämä käynti ei enää varsin-

naisesti kuulu Balkanin politiikan piiriin, sikäli kun se ei ehkä ollut sondeerausmatka, joka palveli myöskin Italian uteliaisuuden tyydyttämistä. Näkyvä tulos: Turkin-Unkarin puolueettomuus- ja sovintomenettelysopimuksen uudistaminen viideksi vuodeksi ja taloudellisen sekakomission asettaminen harkitsemaan keinoja kauppavaihdon kehittämiseksi. Tämän käynnin aikana voimakkaasti korostettiin rotuheimolaisuutta Unkarin ja Turkin kansainvälillä - se uskotaan Turkissa tieteelliseksi tosiseikaksi - niin että voi sanoa turaanilaisen aatteen tässä jo päässeen julkisesti tunnustetuksi tekijäksi kansainvälisessä politiikassa, vaikkapa näin rajoitetulla alalla.

Palatessaan Ankarasta Gömbös ja Kanya pysähtyivät Sofiaan. Heitä kohtasi siellä vastaanotto, joka hartaassa sydämellisyydessään ja valtavuudessaan ylitti kaiken tavanomaisen ystävällisyyden. Missä määrin on aihetta tulkita Sofian kansan, valtiomiesten ja kuninkaan heille osoittamaa kunnioitusta, melkeinpä palvontaa, suorastaan tarkoitettuksi mielenosoitukseksi Herriot'ille ja todistukseksi siitä, että Pikku-ententen pyrkimykset Balkanilla ovat lopullisesti epäonnistuneet, en Roomasta käsin osaa arvostella. Niin pitkälle tuskin voi johtopäätöksiä vetää. Poliitikka on monisäikeistä peliä, ja Bulgaria on niin tarkasti varonut siirtymästä selvästi kummallekaan puolelle, että olen taipuvainen ennen kaikkea pitämään Unkarin valtiomiesten Sofiassa saamaa vastaanottoa ilmauksena tunteiden ja mielialojen samanlaisuudesta näissä kahdessa maailmansodan seurauksista niin raskaasti kärsineessä maassa, vaikken kokonaan kiellä mahdollisuutta, että samalla Pikku-entente ystävineen voi sitä pitää Bulgarian spontaanisena vastauksena.

Viimeisenä vierailunumerona on sovjettilaisen delegatsion saapuminen Ankaraan ottamaan osaa juuri tänään vietettävään Turkin tasavallan kymmenvuotisjuhlaan. Delegatsiosta on Litvinoff Amerikanmatkansa vuoksi jäänyt pois, mutta se on silti kokoon-

panoltaan huomattava, mitä osoittavat nimet Molotow, Voroshiloff, Karachan. Toistaiseksi ei ole tiedossa muita käyntejä. Sovjettilaiset siis sarjan päättävät, mikä^K hyvin sopiikin, sillä Turkki pitää ystävyssuhdettaan Neuvostoliittoon ulkopoliittikkansa tärkeimpänä tunnuksena.

Roomassa, 29 p. lokak. 1933.

Atte

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Suomessa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Artti.

2/11 1933.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ N:o 898 (T.95)

R o o m a S S A 2 P : N Ä m a r r a s K U U T A 19 33 .

VIITTAUS: D. U. M. 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Suomen Ankarassa olevan Lähety-
tön raportti N:o 3.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministe-
riölle lähettää Suomen Ankarassa olevan Lähetystön ra-
portti N:o 3, jonka otsikkona on:

Mustameri ja Dardanellit.

Amu.

Salainen.

ANKARA SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 3.

Rooma ssa 2 p:nä marras kuuta 19 33.

17 16² /ae. 33
5/11.33
5 C 24

Asia: Mustameri ja Dardanellit.

Titulescun kauan valmistetusta ja äskettäin tapahtuneesta matkasta Ankarahan odotettiin m.m., että niinsanottu Mustanmeren pakti sen tuloksena astuisi toteutumistaan kohden. Onko niin käynyt, se on tällä hetkellä vielä yhtä tietämätöntä kuin on yhä epäselvää, mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan, onko se, niinkuin Italian ulkoministeriössä on selitetty, ainoastaan eräänlainen Mustanmeren käsittävä hyökkäämättömyyssopimus rantavaltioiden kesken vai onko sillä laajempikin kantavuus. Lähinnä on tietysti mahdollista, että sitä samalla suunnitellaan sen tapaiseksi laivasopimukseksi kuin Turkin ja Neuvostohallituksen välinen. Ehkäpä lähitulevaisuudessa tapahtuva matkani Ankarahan antaa tilaisuuden päästä näitä kysymyksiä tuntemaan.

Mustanmeren sopimus on kaikissa tapauksissa yhteydessä erään toisen kysymyksen kanssa, jonka Turkki on julkisesti viritänyt, joka tarkalleen tunnetaan ja jonka merkitys on helposti käsitettävissä. Tarkoiton kysymystä "salmien" s.o. Bosporin ja Dardanellien demilitarisoinnin peruuttamisesta. Se on erittäin kiintoisa suurpoliittiselta kannalta, ja kun se epäilemättä tulee edelleen olemaan kansainvälisesti pohdittavana, lienee täysi syy tehdä selkoa sen esihistoriasta ja siitä, mitä Turkki nyt haluaa. Samalla käynee myös selväksi, miksi tämä asia on suur-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

valtain kannalta niin tärkeä, että Turkin toivomusten tyydyttäminen ei niille ole varsin helppoa.

Kysymys salmien sulkemisesta tai avoimina pitämisestä oli maailmansotaan saakka Englannin ja Venäjän välinen riitakysymys, mutta sen kantoisuus oli niin laaja, että se piti jännityksessä koko Eurooppaa. Varsinkin vuosisadan vaihteesta lähtien se muodostui erikoisen kireäksi. Sultaani, joka oli muodollisesti salmien isäntä, horjui ja epärii, sillä oli arveluttavaa toimia kummankaan riitaosan tahtoa vastaan. Salmet oli kansainvälisillä sopimuksilla suljettu sotalaivoilta, ja Venäjän Mustanmeren laivasto oli siten kuin umpinaisessa pullossa. Englanti valvoi sulkemista niin tiukasti kuin voi eikä koskaan lakannut tekemästä sultaanille huomautuksia, kun vain havaitsi, että Parisin sopimuksessa 1856 ja myöhemmin vahvistettuja määräyksiä oli jollakin tavalla loukattu. Toiselta puolen Venäjä vaati sotalaivoilleen vapaata läpikulkua tarpeen tullen. Saksa oli taipuvainen ymmärtämään Venäjän toivomukset, Itävalta-Unkari ja Italia eivät olleet jyrkästi vastaan, ja Ranska oli 1899 suostunut siihen, että Venäjä sai "vapain käsin" toimia idässä. Vain Englanti piti Mustanmeren pullonkaulaa kiinni. Tämä asia oli koko vuosisadan alkupuolen Venäjän politiikan suurena kysymyksenä, sitä tärkeämpänä, kun muistaa tsaarien perinnöllisen kaihon Konstantinopoliin.

Ansaitsee palauttaa mieleen, että Venäjä 1902 pyysi jälle Kronstadtissa rakennetulle torpedolaivalle lupaa kulkea Mustallemerelle salmien läpi ilman aseistusta ja sotilasmiehistöä ja kauppalipun suojassa. Sultaani suostui siihen huolimatta Englannin vastalauseesta. Englanti koetti saada ainakin Itävalta-Unkarin ja Italian yhtymään vastalauseeseen, mutta jäi yksin. Saksan ja Ranskan yhtymistä siihen ei odotettukaan. Todennäköisesti tämä vastalause kuitenkin vaikutti, että Japanin sodan johdosta ainoastaan vapaaehtoinen laivasto pääsi ulos Mustalta-mereltä, mutta sotalaivasto jäi sinne. Vasta sitte, kun kolmi-liitto alkoi haahmoittaa, muuttui myöskin Englannin valtiomies-

ten kanta ja huomattiin, että hätätilassa olisi mahdollista tehdä myönnytyksiä Venäjälle perusteellisesti muuttamatta strategista tilaa Välimerellä. Ja vihdoin 1915 Englanti ja Ranska, virkistääkseen kovasti koetellun Venäjän mieltä, lupasivat sille voiton jälkeen tulevana palkintona Konstantinopolin salmineen.

Venäjä ei ollut enää tätä palkintoa saamassa. Salmien kysymys tuli jälleen päiväjärjestykseen, kun Turkin tehty Sèvresⁱⁿ rauhansopimuksen mitättömäksi kokoonnuttiin Lausannen konferenssiin. Englanti ei nytkään unohtanut salmia ja niistä solmittiin erityinen sopimus, johon, paitsi Turkkiä, Englanti, Ranska, Italia, Japani, Bulgaria, Kreikka ja Jugoslavia yhtyivät. Neuvostoliitto ei tietysti ollut mukana. Tämän sopimuksen mukaan salmet ja eräät niiden läheisyydessä olevat kreikkalaiset saaret demilitarisoitiin, ja salmien läpikulku julistettiin vapaaksi kaikkien maiden sota- ja kauppalaivoille yöllä ja päivällä ilman mitään muodollisuuksia tai maksuja. Asetettiin kansainvälinen salmikomissio valvomaan sopimuksen noudattamista. Sen puheenjohtajana on turkkilainen. Komission täytyy joka vuosi antaa selostus salmien liikenteestä, ja sen on myöskin pidettävä silmällä Mustanmeren rantavaltioiden laivastoja. Englanti suostui siis nyt avaamaan salmet, kun sen ei enää tarvinnut pelätä Venäjän laivastoa ja sen omat Välimerellä sijaitsevat merivoimat voivat olla vahvemmat kuin koskaan ennen, sillä eihän enää tarvittu vahdinpitoa Pohjanmerellä. Sitäpaitsi Ranska, Italia ja Japani Lausannen salmisopimuksen 18. artiklan kautta sitoutuivat kaikkiin Kansainliiton osoittamiin keinoihin vastustamaan demilitarisoidun alueen turvallisuutta uhkaavia toimenpiteitä.

Aseiden supistamiskonferenssissa viime keväänä Turkin hallitus ilmoitti vaatimuksen, että salmien demilitarisointi oli peruutettava. Turkki ei siis vaadi koko sopimuksen peruuttamista vaan ainoastaan sen sotilaallisten artiklainsä. Se suostuu edelleen siihen, että salmet pysytetään avoimina, mutta salmikomission pitä-

si lopettaa toimintansa. Demilitarisointi ja komission olemassa olo loukkaavat Turkin suvereniteetintunnetta. Luonnollistahan myöskin on, että sopimuksen 18. artikla loukkaa Turkkiä siinä kun on lausuttuna, ettei se itse voi suojella alueitaan. Turkki muistaneekin myöskin, mitä suurvaltain suojelutoimenpiteet aina ovat maksaneet. Turkki vakuuttaa, ettei se halua muuta kuin tasa-arvoa, turvallisuutta ja oikeutta itsepuolustukseensa. Ja tällöin se ajattelee seuraavasti.

Salmisopimuksen mukaan ei määrätylelle vyöhykkeelle salmien rannoille saa rakentaa pattereita eikä yleensä puolustuslaitoksia, joissa olisi suuria linnoitustykkeitä. Turkki on siis pakotettu tarpeen tullen yrittämään niitä puolustaa liikkuvalla tykistöllä. Tavallisilla kenttätykkeillä ei voi ajatellakaan puolustautua laivastojen suurtykkeitä vastaan, mutta aseiden supistamiskonferenssi toisaalta suunnitteli liikkuvan suurtykistön kieltämistä hyökkäysaseena. Jos tämä kieltö tulee voimaan, on siis Turkin mahdoton puolustautua omien salmiensa rannoilla. Tämän vuoksi Turkki, jonka suurin kaupunki ja tärkein satama, Istanbul, on Bosporin suussa, vaatiessaan Lausannen sopimuksen sotilaallisten artiklainsä peruuttamista voi vedota siihen, että sillä täytyy olla oikeus itsepuolustukseen, oman turvallisuutensa suojelemiseen.

Tasa-arvoisuutta se myöskin vaatii. Tällöin huomautetaan, että vaikka liikkuvat suurtykit kiellettäisiinkin, esim. Englanti on yhä oikeutettu käyttämään kaikkia mahdollisia keinoja sulkeakseen Gibraltarin salmen. Sitä ei mikään estä asettamasta siellä oleviin linnoituksiin miten suuria tykkeitä tahansa, vaikka Gibraltar on maailman kaupalle ja liikenteelle vielä tärkeämpi kuin Dardanellit ja Bospori, Turkki ei toivo, että sille annettaisiin oikeus salmirannikoittensa suojelemiseksi edelleen pitää liikkuvia suurtykkeitä, jos ne muilta kiellettäisiinkin, ja se tietää varsin hyvin, etteivät sen naapurit tätä milloinkaan suvaitsi. Se ei vaadi etuoikeuksia vaan ainoastaan tasa-arvoisuutta mitä puolustusaseistukseen tulee.

Turkin vaatimuksiin ei ole vielä tietääkseni mistään päin virallisesti vastattu, mutta englantilaiselta taholta saapui heti jo keväällä yksityisluontoinen vastaus, joka oli varsin kuvaava. Eräissä lordi Allenbyn johtamassa kokouksessa piti kapteeni Armstrong puheen, jossa hän asettui jyrkästi vastustamaan Turkin pyrkimyksiä. Hän selitti, ettei Turkki nähtävästi vielääkään käsitä salmien merkitystä kansainvälisenä vesitienä, se on aina esiintynyt niiden varsilla valloittajana, joka ei välitä muista, se pitää niitä linnoituksenaan, sotilaallisena perusasemana, jonka se tahtoo voida sulkea kaikilta. Tämä englantilainen ei siis ollenkaan tunnustanut sitä yhdenkaltaisuutta esim. juuri Gibraltarin ja Dardanellien välillä, johon turkkilaiset vetoavat. Ja hän jätti kokonaan huomiotta sen oleellisen seikan, ettei Turkki ole tahtonutkaan koko salmisopimuksen purkamista, joten salmet saisivat jäädä avoimiksi, ainoastaan oikeutta puolustamiseen sellaisissa tapauksissa, joissa sopimus velvoittaa neljä suurvaltaa sitä auttamaan pakottaen sen itsensä hyvin rajoitettuun ja epätehokkaaseen toimintaan.

Joka tapauksessa on ollut kiintoisaa todeta, ettei Turkin vaatimus ole ollenkaan aiheuttanut vastalauseita niiden valtioiden taholta, joiden luulisi olevan lähinnä hälyytettyjä, jos syytä levottomuuteen olisi. Ei ole vastustettu Ateenassa (jolle kuitenkin eräiden sen etäisempien saarten demilitarisoinnin ja suurvaltasuojeluksen pitäisi jotain merkitä), ei Belgradissa, ei Sofiassa, eikä edes Bukarestissa puhumattakaan Moskovasta. Tämä epäilemättä osoittaa, miten taitavasti Tewfik Rushdi Bey on asiaa valmistellut, ja miten Turkki on osannut saavuttaa naapuriensa luottamusta. Saa olla vakuutettu siitä, että Turkin hallituksen sopimuspolitiikka, joka pyrki kaikin keinoin vahvistamaan ja turvaamaan ystävällisiä suhteita Balkanin valtioihin, sekä myöskin sen vilpittömät pyrkimykset suuren Balkanin liiton aikaansaamiseksi ovat tätä luottamusta vahvistaneet. Silti täytyy kuitenkin myöntää, että on ollut ja on kysymyksenalaista, mikä

on Pikku-ententen balkanilaisten valtioiden todellinen kanta asiassa, sillä on oletettavissa, että ne määräisivät kantansa yhdessä suurvaltain, etenkin Ranskan kanssa. Senvuoksi juuri odotettiin, että Titulescun Ankaramatka toisi valaistusta tähänkin kysymykseen.

Suurvalloissa Turkin hallitus ^{on} /myöskin suorittanut huolellista valmistamistyötä jo ennenkuin vaatimuksensa esitti. Mutta yhä vielä niiden lopullinen kanta on epätietoinen. Englanti tuskin voi olla ottamatta laskelmissaan huomioon sitä mahdollisuutta, että Venäjä voimistuu, luo Mustallemerelle vahvan laivaston ja on silloin oleva vähintään yhtä suurena uhkana Intian meritielle kuin konsanaan tsaarivallan aikana, varsinkin kun salmien isäntänä ei olisi enää heikkoa sultanaa vaan itsetietoinen ja luja kansallinen Turkin tasavalta. Suurvaltain lienee myös vaikea sopeutua siihen ajatukseen, että Kaakkois-Eurooppa ottaisi kohtalonsa omiin käsiinsä ja saavuttaisi täyden itsenäisyyden. Kukaan ei ole tietysti näkemättä, että Balkanilla tapahtuva poliittinen toiminta pohjimmiltaan tarkoittaa sen vapauttamista suurvaltain holhouksesta ja että Lausannen sopimuksen purkaminen, mitä salmien demilitarisointiin tulee, olisi lopullinen merkki Balkanin täysi-ikäiseksi tulemisesta. Monet odottavatkin senvuoksi, että suurvallat vielä pelaavat monta rahasiällistä, taloudellista ja poliittista valttia, ennenkuin jättävät voiton Turkille tai oikeammin sanoen Balkanille, sillä kun salmet vapautetaan holhouksesta, samalla kun Balkanin valtioiden yhteiset edut ja keskinäinen rauha turvataan ja taataan niiden oman toiminnan kautta, niin on voitto oleva Balkanin eikä vain Turkin.

Roomassa, 2 p. marrask. 1933.

A.M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C24

ASIA: _____

Huhtikuussa olevan Päätöskomitean raportti n:o 4.

Ministeri Lehto.

20/11 1933.

R O O M A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ N:o 1029 (T.97)

Rooma SSA 29 P.NÄ marras KUUTA 19 33.

VIITTAUS: ..... D. U. M. .... 19 .....

ULKOASIAIN
23 168 fac. 35
sy 12.33
5 C24

Ulkoasiainministeriö ..... LLE

ASIA: Ankaran-lähetystön raportit
N:o 4, 5 ja 6.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisina Ministe-
riölle lähettää Suomen Ankarassa olevan Lähetystön
raportit N:o 4, 5 ja 6 seuraavine otsikkoineen:

- 1) Turkin tasavalta 10-vuotias;
- 2) 4:s Balkanin konferenssi;
- 3) Neljänvallan sopimus Balkanillekin.

ANKARA SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 4.

Ankara ssa 20 p:nä marraskuuta 1933.

28 163 p. 33

8/12.33

5 C24

Asia: Turkin tasavalta 10-vuotias.

29 päivänä lokakuuta 1923 julistettiin tasavallaksi sultaanien valtakunnan jäännös, joka käsitti Anatolian sekä pienen kapaleen Bosporiin, Marmaraan ja Dardanelleihin ulottuvaa Balkanin niemeä. Teko herätti hämmästystä lännessä ja kauhua muhamettilaisessa maailmassa. Uusi tasavalta vietti tänä vuonna ikänsä ensimmäiset kymmenen vuotta. Se saattaa oikeutetulla ylpeydellä näyttää maailmalle, mitä niin lyhyenä aikana on luotu.

Sille, jota kiinnostaa Turkin tasavallan syntyhistoria, on tarjolla runsaasti kirjallisuutta, onpa suomenkielelläkin sitä koskeva teos olemassa. Tässä ei ole enää syytä sen yksityiskohtiin kajota. Mustafa Kemal, uuden Turkin luoja ja tasavallan päämiehenä sen kohtaloita koko ajan ohjannut merkkimies, tuli huomion esineeksi v. 1915, jolloin hän, nuori eversti, järjesti Anafortassa turkkilaisen armeijan jätteidensä hyökkäyksen Dardanelleilla olevia liittolaisten asemia vastaan ja pakoitti englantilaiset ja ranskalaiset niistä luopumaan. Sen jälkeen häntä pidettiin tulevaisuuden miehenä, mutta juuri siitä syystä hän vuosikausiksi saikin vetäytyä syrjään. Konstantinopolin hallitus piti silmämääränään sultaanin tai ainakin dynastian pelastamista ja Kemal oli sille erittäin epämielinen. Kuten enemmän alettiin tuntea, ettei hän mukautunut hallituksen politiikkaan, sitä enemmän häntä

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

koetettiin syrjäyttää antamalla hänelle tehtäviä periferiassa. Jotta hän varmemmin pysyisi poissa tieltä, uskottiin hänelle yhä laajempia valtuuksia maakunnassa, ja niitä hän hiljalleen käytti tarkoituksiin, jotka tähtäsivät maan vapauttamiseen. Hän toimi ensin varovaisesti, rikkomatta avoimesti välejänsä Konstantinopolin kanssa, mutta sitten yhä rohkeammin, kunnes oli tullut aika katkaista suhde Konstantinopoliin. Anatolia kammattiin miehistä vielä kerran ja saatiin kokoon armeija, joka oli varustuksiltaan mitä kurjin, mutta jolla oli yksi voimakas ase: uhrautuvaisuus, rohkeus ja epätoivoinen päättäväisyys. Sen hengen olivat Mustafa Kemal ja häneen liittyneet isänmaalliset - tätä sanaa voi jo siihen hetkeen sovelluttaa - miehet osanneet ryysyarmeijaansa lohtia. Taistelu alkoi täydellä todella 1921, jolloin tammikuussa ensi kerran voitettiin kreikkalaiset. Sitten pakoitettiin Italia luopumaan Adaliasta, minkä jälkeen Italia viisaasti alkoi etsiä kansallisten turkkilaisten ystävyyttä. Kun vuotta myöhemmin kreikkalaiset oli lopullisesti lyöty ja karkoitettu, oli maa vapaa. Taistelun aikana oli Vähän Aasian keskukseen, sittemmin pääkaupungiksi valittuun Ankaraan, muinaiseen Ancyraan, jo luotu hallitus ja kutsuttu koolle kansalliskokous. Hallintoa oli koetettu järjestää sikäli kun sota sallii ja vaatii, haparoiden, improvisoiden kulloinkin hetken tarpeen mukaan. Ja kun vihdoin voitiin ruveta suunnittelemaan olojen järjestämistä vakinaisemmin, julisti Kemal kansalliskokoukselle: Herrat, valtio, jonka olemme aseillamme luoneet, on nimeltään Turkin tasavalta.

Mutta ei riittänyt julistaa tasavalta ja siten muuttaa valtion nimilappua. Ennenkin oli Turkissa julistettu lupaavia uudistuksia, oli laadittu puoleensa vetäviä ohjelmia, olihan vuosikymmen kokeiltu niinsanotulla perustuslaillisella järjestelmällä, mutta vaikka jotain olikin saatu aikaan, ei tulos ollut läheskään tyydyttävä. Pitkälliset sodat olivat lisäksi tuhonneet maan täydelleen. Perintö, jonka tasavalta sai osmannien valta-

kunnalta, oli surkea, vaikka toiselta puolelta kansa ei suuria pyytäneykään, ainoastaan rauhaa sekä sisäisiltä taisteluilta että ulospäin ja turvaa rosvovitsaukselta. Se sai tämän ja paljon enemmän, sai järjestetyn hallinnon ja hallituksen, joka ymmärsi sen tuskin itse aavistamat tarpeet, alkoi helpottaa sen elämää, opettaa sille entistä parempia keinoja elinkeinonsa harjoittamiseen, huolehtia sen tuotteiden menekistä, antaa sille täsmällisiä lakeja ja valvoa niiden noudattamista ja avasi sille mahdollisuuden pyrkiä sivistykseen. Se oli saanut johtajan, jolla oli tarpeeksi ihanteellisuutta uskoakseen tulevaisuuteen kaiken kurjuuden keskellä ja samalla terve realistinen vaisto. Mustafa Kemal on ihanteellinen ja radikaalinen realisti: hän teki säälimättömiä leikkauksia, missä piti niitä välttämättöminä, huolimatta entiselle teokratialle uskollisten suuttumuksesta, mutta hän osasi samalla voitonkin hetkellä asettaa pyrkimyksilleen rajat huolimatta saavutettujen voittojen huumaamain sotilashenkilöiden vastakkaisista toiveista. Hänen rinnallaan seissyttä ja yhä seisovaa Ismet Pashaa ei pidä unohtaa samalla mainitsematta, sillä hän on se nerokas, sitkeä työskentelijä, joka päivästä päivään toteuttaa sitä, mihin pyritään.

Uuden Turkin syntymän aikana tuli vielä yksi suuri vaikeus lisää, nimittäin Kreikan sodan loppusuorituksen aiheuttama merkillinen väestöjen vaihto. Kansainvaelluksen aikoinakaan ei tapahtunut niin suurta äkillistä joukkosiirtoa maasta toiseen. Ei ollut helppoa sijoittaa autioksi hävitettyyn maahan näitä väkijoukkoja, jotka vähäisine kampeineen siirtyivät toiseen maahan, ja luoda heille elämisen mahdollisuudet.

Kun uuden Turkin luojat ryhtyivät tehtäväänsä, ei heillä ollut uudenaikaisen valtion elimistä ennestään valmiina muuta kuin armeija, sellainen kuin sekin oli. Kaikki muu oli luotava. Ensimmäisiä toimenpiteitä oli kirkkaista siteet, jotka liittivät entiseen, ja nämä olivat pääasiassa uskonnollisella alalla. Ensimmäinen toimenpide, joka näennäisessä vähäpätöisyydessään kuitenkin osoitti taivallettavaa tietä, oli tammik. 5 p. 1924 annettu laki,

jolla säädettiin viikkolepopäivä. Kaksi kuukautta myöhemmin, maalisk. 2 p. seurasi toinen laki, joka muhamettilaisessa maailmassa vaikutti enemmän kuin tasavallan julistaminenkaan, nimittäin kalifaatin lakkauttaminen. Kuukautta myöhemmin huhtik. 8 p. 1924 lakkautettiin vielä uskonnolliset tuomioistuimet. Näihin mullistuksiin saatiin totuttautua toista vuotta, kunnes elokuussa 1925 kiellettiin fetsin käyttö, punaisen tupsuniekkan päähineen, joka oli saanut muhamettilaisten yhteistunnuksen merkityksen. Ulkonainen eroavaisuus turkkilaisten ja europalaisten miesten välillä oli siten poistettu. Marraskuussa samana vuonna lakkautettiin tekke, joka merkitsi yksityisissä asunnoissa olevia rukoushuoneita. Sen jälkeen varsinaisia järjestettyjä uskonnollisia rukousmenoja saatiin toimeenpanna ainoastaan moskeoissa. Lakkautettiin uskonnolliset järjestöt ja sulletut seurakunnat, eräänlaiset munkkikunnat, jotka olivat obskurantismin erikoisia turvapaikkoja. Kun täten oli hävitetty osmannilaisen teokratian rakenne (uskontoon ei koskettu, se vain ei enää ollut valtionuskonto), tuli maallisen lainsäädännön vuoro. Tällä alalla tarvittiin perinpohjaisia valmistuksia ja niiden jälkeen vahvistettiin v. 1926 uusi siviililaki, Sveitsin siviililain mallinen, rikoslaki, Italian rikoslain mukainen, ja kauppalaki, Saksan kauppalain mukainen.

Turkin uusi lainsäädäntö ei kansalaisoikeuksien jakamisessa tee eroa miehen ja naisen välillä. Hunnut katosivat naisilta itsestään, niitä ei tarvinnut lailla kieltää. Turkkilaisella naisella on nyt tilaisuus ottaa osaa kaikkeen julkiseen elämään, saada ^a sama opetus minkä miehetkin, tuomarina hän voi olla samoin kuin asianajajanakin, äskettäin on ensimmäinen naispuolinen muhtar valittu erääseen kylään. (Muhtar on kyläesimies; samanniminen virkailija on kaupunkien kussakin korttelissa ja hän on pormestarin, kunnallishallinnon puheenjohtajan, alainen.)

Kansanopetus on ollut Turkin tasavallassa erikoisen huomion esineenä. Sen laajentamisen edellytys oli entisen arabialaisen kirjoituksen poistaminen, se kun vaikeutensa kautta oli lukutaidon yleistämisen esteenä, niin että osmannilainen Turkki oli

lukutaidottomuuden yleisyydessä ensimmäisten maiden joukossa. Latinalaisen kirjoituksen ottaminen käytäntöön tuotti suuria vaikeuksia ja saatiin järjestää laajoja kursseja täysivikäisillekin, sillä uusi kirjoitus oli määräpäivästä pakollinen kaikessa julkisessa toiminnassa. Mutta sen kautta tehtiin myöskin mahdolliseksi luku- ja kirjoitustaidon oppiminen laajoille kerroksille. Samalla myöskin alkoi lisääntyä niiden ulkomaalaisten luku, jotka osaavat turkinkieltä. Kielen puhdistaminen vaikeuttavista arabialaisista ja persialaisista lainoista on täydessä vauhdissa, ja siitä tulee täten suhteellisen helppo, rakenteeltaan verrattain yksinkertainen, liikemiesmäinen kieli. Tässä työssäkin ilmenee uuden Turkin johtajain yleinen pyrkimys palaamaan osmannikauden edelliseen kansalliseen turkkilaisuuteen. Missä määrin kansanopetus on kymmenessä vuodessa ~~hänkehtynyt~~ edistynyt, käy ilmi seuraavista numeroista, jotka osoittavat oppilasten lukumäärää:

	Alkeis- kouluissa	Jatko- kouluissa	Lyseoissa	Ammatti- kouluissa	Normaali- kouluissa
1923	336,061	5,905	1,231	931	2,528
1933	542,136	30,316	6,840	4,155	4,853
Yliopistoissa oli v. 1923			2,914 opiskelijaa	ja v. 1933	4,853.

Alussa sanottiin, että Turkin kansa odotti uudelta järjestelmältä ennen kaikkea rauhaa. Sen se on saanutkin. Kurdien kapina v. 1926 on ollut ainoa huomattavampi sotatoimi, johon tasavallan hallitus on joutunut ottamaan osaa, mutta sekin tukahdutettiin pian. Sen jälkeen ei ole ollut muuta kuin joku pienempi kahakka rajoilla. Ulkopoliittinen horisontti oli tasavallan synnyessä pahaenteinen. Kreikka oli katkera vihollinen. Romanian kanssa suhteet olivat kylmät. Mosulin kysymys jännitti suhdetta Englantiin. Ranskan kanssa oli kahnauksia Syyrian rajoilla, Persian kanssa rajariitoja, Italian väitettiin himokkaasti tähyävän Anatalian eräitä osia. Kaikki nämä kysymykset ovat nyt selvitettyt. Turkilla on täysi ystävyys kaikkien naapureittensa kanssa, Kreikan kanssa suorastaan liitto. Suurvaltain silmissä se nauttii täyttä arvonantoa, sitä suurempaa, kun se ei ole niiden luona esiintynyt rahankerääjänä vaan on tähän saakka tullut omillaan toimeen,

vieläpä koettanut suorittaa entisiä velkoja niin paljon kuin ennen maailman taloudellisen elämän romahdusta ehti; sen jälkeen se ei ole siihen kyennyt, mutta tätä ei sen syyksi lueta. Venäjä oli, kuten tunnettua, ottomaanisen keisarikunnan ikivihollinen. Vallankumouksellinen Turkki asettui heti ystävällisiin suhteisiin vallankumouksellisen Venäjän kanssa, ja viimeainittu oli ainoa, joka silloisen vointinsa mukaan avusti Turkin taistelua vapaudestaan ja itsenäistymisestään. Tämä ystävyys on jatkunut ja vahvistunut, ja Turkin hallitus pitää sitä ulkopoliittikkansa kulmakivenä. Balkanilla Turkki on kaikin voimin koettanut työskennellä yhteishengen luomiseksi äsken vielä keskenään niin katkerasti vihamielisten kansain välillä, ja kun tämä työ kerran saatetaan loppuun, on Turkin tasavallan hallituksella siitä suuri ansio. Sen pyrkimystä rauhallisiin suhteisiin niin laajalti kuin mahdollista osoittaa sen läheisempien ja kaukaisempien hallitusten kanssa tekemien tätä tarkoittavien sopimusten sarja. Sillä on sovintomenettely- ja sovintotuomiosopimukset Saksan, Ranskan, Italian, Unkarin, Espanjan, Tšekkoslovakian, Sveitsin, Ruotsin, Norjan, Tanskan, Belgian, Bulgarian, Kreikan, Persian kanssa; sitäpaitsi puolueettomuussopimukset Ranskan, Neuvostoliiton, Persian, Bulgarian ja Kreikan kanssa; viimeainittun kanssa vielä äskettäin solmittu sopimus, jossa ne m.m. takaavat toistensa rajat, sekä Kreikan ja Neuvostoliiton kanssa yhteinen laivastosopimus. Neuvostoliiton kanssa on olemassa myöskin merkittävä sopimus, jossa on sitouduttu toisilleen ennakolta ilmoittamaan naapurivaltioiden ja eräiden muiden valtioiden kanssa solmittavista poliittisista sopimuksista. Ja vielä mainittakoon Lontoossa allekirjoitetut hyökkääjän määrittelysopimukset. Vaikka nykyisin sopimusten liikatuotanto onkin johtanut inflatioon tällä alalla, osoittaa Turkin sopimuspolitiikka kuitenkin joka tapauksessa sen vakavaa pyrkimystä pysyvään rauhaan. Melkein koko tasavallan ajan ulkoministerinä toiminut Tewfik Rushdi bey on tämän politiikan innokas ja taitava edistäjä.

Turkin kansa odotti myöskin rauhaa omassa maassa ja turvaa rosvoitsaukselta ja on nekin saanut. Omassa maassa ei ole ol-

lut taisteluja eikä kapinoita. Hallitus on riittävän vahva ne estääkseen. Joku uskonnolliselta pohjalta lähtenyt mellakka, kuten joku vuosi sitten, muistaakseni vuoden 1931 alussa, Menemenissä tapahtunut muhamettilaisten kiihkoilijain yllyttämä yhden päivän kestänyt "kapina", joka tukahdutettiin erittäin ankarasti, eivät ansaitse sitä nimeä. Kaupunkien poliisi ja maaseudun santarmisto on järjestetty uudenaikaisesti ja sen keskuudessa pidetään kovaa kuria. Rosvoukset ovat lakanneet, ja kun sellaisia rikoksia Turkissa kuten muuallakin vielä joskus tapahtuu, saadaan rikolliset kiinni oikeastaan paremmin kuin muualla. Siinä suhteessa on Turkin talonpojan, s.o. kansan ylivoittoisen enemmistön elämä nyt turvattu paremmin kuin koskaan ennen.

Veroitusjärjestelmän uudistus, jonka tasavalta on pannut toimeen, on erityisesti helpoittanut talonpojan asemaa. Sultaanien aikana oli suurin verotaakka talonpojan hartioilla kymmenysveron muodossa. Sitä kannettiin maan bruttotuotannosta ja oli, kuten nimi osoittaa, alkuaan kymmenes osa niistä. Mutta kaikenlaisten lisäysten kautta se kohosi kahdeksanneksi, väliin kuudenneksi osaksi. Tämän veron kanto vuokrattiin suosikeille ja yleensä yrittäjille, rikastumishaluisille henkilöille, jotka kiskoivat sen säälimättä lisän kanssa. Järjestelmä levitti paljon kurjuutta ja antoi aihetta loppumattomiin kahakoihin. Kymmenysvero tuotti kolmanneksen valtion tuloista. Sen tuhoisuus oli kauan selvillä, mutteivät sultaanit eikä edes n.s. perustuslaillinen hallitus uskaltaneet sitä poistaa. Tasavalta sen lakkautti v. 1925 muuttaessaan veroitusjärjestelmän yleensä oikeudenmukaisemmaksi. Maaseudun hallintoa parannettiin muutenkin huomattavasti. Jo edellisenä vuonna oli kyläkunnille annettu eräänlainen hallinnollinen autonomia. Maan jakelu maatomille pantiin toimeen 1929. Maanviljelystä on edistetty monella tavalla, kouluilla, neuvonnalla, tuotteiden menekkiä järjestämällä, kokeilutoiminnalla, siemenvälillä, edullisempien ja olosuhteisiin sopivampia viljalaatuja kehittämällä j.n.e. Tänäkin vuonna ostaa maanviljelyspankki suuria määriä viljaa estääkseen hyvästä sadosta johtuvan hintain romahtamisen entisestään sekä keinottelun. Tällä matkallani olen käynyt tutustumassa Ankaran läheisyyteen rakennet-

tuun maanviljelyskorkeakouluun, joka 10.ntenä vuosipäivänä vihittiin. Se on upea, täysin uudenaikainen laitos, lukuisia monikerroksisia rakennuksia käsittävä ryhmä, ei vielä aivan valmis mutta opetus täydessä käynnissä. Liian suurelliseksi sitä voisi sanoa, mutta se on rakennettu tulevaisuutta varten ja onhan valtion huolehdittava pääelinkeinostaan. Opettajat on ulkomailta, pääasiassa Saksasta, josta karkoitettujen juutalaisten joukosta Turkin hallitus on viisaasti hankkinut itseltään puuttuvia päteviä specialisteja ei vain tähän laitokseen vaan Istanbulin yliopistoon tarvitsematta maksaa näille yleistä palkkatasoa korkeampia palkkoja.

Maaseudun elämään ovat suuresti vaikuttaneet työt tieverkoston hyväksi. Tasavalta sai perinnökseen tiet sellaisessa kunnossa, että ne itämaisissä oloissakin olivat kurjia. V.1923 oli kunnollisempia teitä maassa 4,450 km. ja tiennimellisiä 13,885 km. Kymmenen vuotta myöhemmin viimeainituista oli 7,961 km. saatettu hyvään ja jäännös käytettävään kuntoon. Yhteensä on nyt Turkissa noin 30,000 km. kaikille ajoneuvoille kelpavia teitä. Rautateitä otti tasavalta vastaan 3,350 km., jotka oli rakennettu pitkänä ajanjaksona 1856-1922. Kymmenessä vuodessa niitä on rakennettu lisää 1,885 km. ja uusia on valmistumassa. Ne ovat maksaneet 210 milj. Turkin puntaa, jotka on ilman lainoja hankittu. Ja mikä ero on entisen ja nykyisen välillä niiden rakentamiseen ryhdyttäessä. Rautatien rakentaminen Turkissa antoi ennen aihetta vuosikausia kestäviin neuvotteluihin Europan eri pääkaupunkien finanssi- ja poliittisten piirien kanssa. Ja kun asia lopulta päätettiin, tuotti se Turkille raskaita taakkoja. Oli myönnytty rahallisiin ja taloudellisiin etuoikeuksiin vieraille, oli annettu vaikutuspiirejä, oli otettu raskaita lainoja, jotka rasittivat kahta, kolmea miespolvea, oli annettu rautatien tulot takaukseksi ja siten riistetty maalta tärkeä tulolähde, oli luovutettu ulkomaalaisille kymmenysverojakin, oli annettu etuoikeuksia kaivostoimintaan löydöissä, jotka rakennettavan tien varrella ehkä tehtäisiin milloin laajemmalla, milloin

kapeammalla vyöhykkeellä, huippuna kaiketi amiraali Chesterin johdaman amerikalaisen ryhmän vaatimus saada tällainen etuoikeus 40 km levyisellä vyöhykkeellä yli 1000 km pituisen radan varrella. Väliin sitoutui suljetaan olemaan rakentamatta ollenkaan rautatietä johonkin määrättyyn osaa maata. Tällainen oli, vaikkakaan ei uusien rautateiden rakentamisen yhteydessä, eräs salaperäinen sopimus Abdul Hamid II:sen ja Venäjän tsaarin välillä, jonka kautta suljetaan - ei tiedetä oikein, minkä palveluksen maksuksi - sitoutui olemaan rakentamatta rautatietä Mustaanmereen rajoittuvaan osaan maata, siis alueelle, jossa sitä olisi erikoisesti tarvittu rajojen puolustamiseksi juuri Venäjää vastaan.

Teollisuutta ei entisessä Turkissa ollut ensinkään. Ja mitenkäpä olisi voinut olla, kun kapitulatiot antoivat europalaisille valloille oikeuden tuoda Turkkiin tavaroita maksamalla aluksi 3 %, sitten 5 % ja lopuksi 8 % arvoitullia. Samalla tietysti vietiin Turkin raaka-aineet kaikella mahdollisella helppoudella pois maasta. Saatuaan kapitulatiot lakkautetuksi huolimatta valtain kiivaasta vastarinnasta, alkoi tasavallan hallitus edistää teollisuutta maassa. Aluksi perustettiin pankki teollisuustoimintaa tukemaan. Ja kun myöskin tullilainsäädäntö Lausannen sopimuksen määräämän ajan kuluttua 1929 tuli Turkille vapaaksi, säädettiin heti suojelustariffi. Seuraavassa muutamien esimerkeiden kuva kehityksestä, joka teollisella alalla on maassa tapahtunut.

Vuonna 1923 Turkki tuotti ulkomailta sokeria lähes 16 milj. Turkin punnan arvosta. Ensimmäinen sokeritehdas perustettiin 1926, toinen pian sen jälkeen. Seuraus on ollut, että 1932 maahan tuotiin sokeria ainoastaan 3 milj. punnan arvosta. Kolmas tehdas valmistuu piakkoin ja neljäs ensi vuonna. Silloin Turkki on sokerin suhteen omavarainen. Mitä tämä merkitsee talonpojalle, on sanomatta selvää. Tänä vuonna on arvioitu noin 5 milj. punnaksi, mitä viljelijöille on maksettava sokerijuurikkaista.

Anturanahkaa tuotiin maahan v. 1923 lähes 1,8 milj. kiloa, viime vuonna ei ensinkään. Kotimainen tuotanto oli 1932 4,1 milj. kiloa. Päällysnahkaa tuotiin 1923 519,000 kiloa, viime vuonna

55,000 kiloa, kun kotimainen tuotanto oli noussut 387,000 kiloon. - Sementtiä tuotiin Turkkiin niin myöhään kuin 1927 65,000 tonnia, mutta 1932 vain 2,300 tonnia. Oma tuotanto oli viime vuonna 129,000 tonnia, ja kun tehtaat voivat vielä lisätä tuotantoaan, on tuonti katsottava lakanneeksi. - Saippuaa tuotiin 1923 2,7 milj. kiloa ja viime vuonna 25,000 kiloa, nämäkin vain hienoimpia laatuja. - Kutoma- ja sukatehtaita on tätä nykyä yli oman tarpeen, niin että aletaan etsiä vientimarkkinoita. - Yksinkertaisempaa metalliteollisuutta on myöskin kehitetty, makeis- ja ruokatarveteollisuutta samoin, huonekaluteollisuutta on, ja kumijalkineiden tarpeesta huolehtii pian ehkä täydelleen kolme äsken perustettua tehdasta. Tätä luetteloa voisi vielä jatkaa, mutta riittävään osoitukseksi siitä aktiviteetista, minkä uusi järjestelmä on maahan teollisella alalla luonut.

Kauppalaivaston kehittäminen pääsi sekin alulle vasta kun kapitulatioiden päättymisen antoi Turkille tilaisuuden ottaa rannikkoliikenne omiin käsiin. Kauppalaivastoa oli tasavallan ensimmäisenä vuonna 88 yksikköä, yhteensä 34,902 tonnia, kaikki vanhoja, kelvottomia aluksia. Senvuoksi luovutettiin ulkomaalaisille kahdeksi vuodeksi oikeus rannikkoliikenteen harjoittamiseen. Viime vuonna oli Turkin hallituksella, joka myöskin oli ryhtynyt laivaliikettä harjoittamaan saadakseen sitä pikemmin olot korjatuiksi, ja yksityisillä varustajilla yhteensä 110,170 tonnia uudistettua kauppalaivastoa.

Osakeyhtiöitä, joita ei entisessä Turkissa ollut ensinkään, on nyt 113, yhteinen pääoma n. 7,5 milj. puntaa. Ulkomaalaisten Turkissa toimivain yhtiöiden lukumäärä on kasvanut sen suuremman turvallisuuden vuoksi, joka maassa vallitsee. Niitä on nykyisin 71, yhteinen pääoma 2,3 milj. puntaa. Osuustoimintaliike käsittää kaksi ryhmää, nimittäin kauppalaivan mukaan perustetut ja maanviljelyspankin alaiset maanviljelysosuuskunnat. Edellisiä oli 1923 yksi, siinä 9 jäsentä ja pääomaa 262,000 puntaa, nyt 37, niissä jäseniä 15,685 ja pääomaa 1,3 milj. puntaa. Jälkimäisiä oli tämän vuoden syyskuussa 648, niissä jäseniä 58,578. Maksettu pääoma oli

2,8 milj. puntaa ja merkitty 6,8 milj. puntaa. Maanviljelyspankin näille osuuskunnille suorittama avustus 4,5 milj. puntaa ja osuuskuntain jäsenilleen suorittama avustus 8,9 milj. puntaa.

Kauppataase oli alkuvuodet passiivinen, enimmäin vuonna 1929, jolloin tappio nousi 101 milj. puntaan. Yleisen taloudellisen elämän kiristyessä oli Turkin hallitus pakoitettu ryhtymään erittäin ankaraan ulkomaisen tuonnin säännöstelyyn. Tämän politiikan vaikeutta on osoittanut sen alituinen muuttuminen yksityiskohdissa. Päämääränä on ollut kauppataaseen muuttaminen aktiiviseksi, ja tämä on saavutettu, mitä uhrauksia maassa lieneekin saatu sen hyväksi tehdä varsinkin hallituksen tulojen vähentymisen vuoksi. Viime vuonna oli kauppataase aktiivinen 15,4 miljoonalla. Viimeiset menosäännöt on saatu tasapainoon, mutta kuluvana vuonna näyttää siltä, että tasapainoa ei käytännössä saavuteta. Tilanne on vaikea, sillä uusia veroja ei tahdottaisi enää väestölle asettaa.

Olen tahtonut esittää näin paljon kuvia numeroita, sillä ne osoittavat sellaiselle lukijalle, jolla on mielenkiintoa Turkin nuorta, reippaasti tehtäviinsä ryhtynyttä tasavaltaa kohtaan, paremmin kuin pitkät selitykset, miten paljon on saatu aikaan. Maaperällä, jonka rikkaudet ennen menivät ulkomaalaisten pääomanomistajain taskuihin, jossa oli kehittynyt salaperäinen, mystillinen, itseensä sulkeutunut elämä antaen ulkomaalaisille aineellisen rikkauten lisäksi vielä tarunomaisuutensa loppumattomat aarteet, siellä sykkii nyt uudenaikainen, realistinen, vilkastahtinen elämä. Satua siinä ei enää ole ensinkään, tuskinpa muualla kuin Istanbulin Irenekirkon ase- ja pukukokoelmissa sekä vanhassa seraljissa vielä olevassa sultaanien aarteessa. Mutta joskaan Europan mielikuvitusta ei enää tällä tavalla Turkista rikastuteta, niin rikastutetaan ihmiskunnan kultuuriaarretta nyt jo ja ennen pitkää vielä hämmästyttävämällä tavalla uuden kansallisen sivistyksen saavutuksilla. Ainoat, jotka menettävät, ovat kai runoilijat, mutta heillähän on keinonsa palata menneisyyteen, jos haluavat, ja etsiä sieltä entiset Itämaat. Turkissa niitä ei enää ole. Ja Turkin kymmenvuotinen historia on jo alkanut vaikuttaa esimerkillään myöskin kauemmas itään.

Kemal Pashan ja hänen miestensä työtä ja niitä oloja, jotka he ovat Turkkiin luoneet, ei mielestäni saa mitata oikeaoppisilla liberaalisilla kaavoilla. Mistä aineksista Turkkiin olisi voitu luoda demokraattinen järjestys, se on arvoitus minulle, joka olen nyt kaksi vuotta Turkin valtion elämää seurannut ja tullut tämän kansan vilpittömäksi ystäväksi. Turkin tasavallan luominen ja järjestäminen on ehkä merkillisin valtiomiesteko, mitä tämä vuosisata on kokenut, se on elähyttävä, rakentava ja uudestiluova työ aikakautena, joka tuskin on nähnyt muuta kuin hävitystä.

Ankarassa, 20 p. marrask. 1933.

(-) Artti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Ankaraan olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Antti

20/11 1983.

A N K A R A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 5.

Ankara ssa 20 p:nä marraskuuta 1933.

23 163 fæ. 33
8/12-33
5 C24

Asia: 4:s Balkanin konferenssi.

Olen äskettäin, Ankaran-lähetystön raportissa N:o 1, tehnyt selkoa Balkanin konferensseista, niiden pyrkimyksistä ja vähäisistä käytännöllisistä saavutuksista. T.k. 11 päivänä päättyi niistä neljäs, joka pidettiin Salonikissa. Edellistä raporttiani täydennän suppealla selostuksella tästä konferenssista.

Konferenssi herätti osanottajissakin koko lailla ennakkoepäilyksiä varsinkin senvuoksi, että kokouspaikaksi oli valittu Saloniki, vanha riitakapula Balkanilla. Vaarat onnistuttiin kuitenkin välttämään. Konferenssilla katsotaan olleen menestys, sillä tehtiin erinäisiä päätöksiä, jotka eivät ole vailta merkitystä, vaikka niiden käytännöllinen arvo vähenee sen kautta, että konferenssi yhä on epävirallinen. Ainoastaan Bulgarian delegation johtaja osoitti tietysti tyytymättömyyttä, mutta hänkin käytti niin lievää muotoa, että toivoi vastaisten konferenssien tekevän päätöksiä, jotka paremmin tyydyttävät Bulgariaa.

Kokous lausui erään toivomuksen, jonka asianomaiset hallitukset luultavasti ottavat huomioon, nimittäin että Balkanin valtioiden ulkoministerit kohtaisivat toisensa ainakin kerran vuodessa keskustellakseen yhteisistä asioista. Tämä toivomus on täydelleen sopusoinnussa viime aikoina ilmenneen vilkkaan pyrkimyksen kanssa viralliseen kosketukseen maiden kesken.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Bulgaria vaati konferenssissa jälleen täydellistä tasa-arvoisuutta Balkanin kysymysten käsittelyssä sekä vähemmistöjen oikeuksien myöntämistä kaikille toisessa valtiossa asuville balkanilaisten kansain vähemmistöille. Kumpikaan näistä toivomuksista ei ollut uusi eikä niinollen hämmästyttänyt. Mitä tasa-arvoisuuteen tulee, voi se eräin ehdoin toteutuakin. Ainakin on Kreikasta jo tullut lausunto vaatimuksen hyväksymisestä kuitenkin sillä Bulgarialle epämieluisella lisäyksellä, ettei tämän ajatuksen taakse saa kätkeytyä pyrkimys Neullyn rauhan muuttamiseen.

Vähemmistökyseksessä Bulgaria yhä pysyy entisellä, edellisessä raportissani selostamallani kannalla. Tämä kysymys on yhä Balkanin yhteisymmärryksen vaikea loukkauskiivi. Joka tapauksessa on myönnettävä, että Bulgaria nyt ottaessaan sen esille noin yleisesti muotoiltuna ilman näkyvää, erityiseen maahan kohdistettua kärkeä tarkoitti johtaa keskustelun rauhallisemmalle ladulle. Ratkaisu on silti vaikea eikä ole helppo ymmärtää, mihin perustavat optimisminsa ne balkanilaiset, jotka jo nyt puhuvat Balkanin federatiosta Sveitsin malliin, vieläpä luulevat, että se on helpompi toteuttaa ja säilyttää kuin Sveitsissä, jonka kolmella kansalla on kullakin naapurinaan samanrotuinen ja samaa kieltä puhuva suurvalta, sensijaan että uneksittuun federatioon liittyvät Balkanin kansat ovat kukin kokonaisuus.

Helpommin kuin poliittisista pääsevät Balkanin konferenssit yksimielisyyteen käytännöllisistä kysymyksistä. Salonikissa suositeltiin yksimielisesti hallitukselle rautatieyhteyden aikaansaamista Kreikan, Bulgarian ja Romanian välille. Sen kautta tuli painostetuksi myös kysymys Tonavan yli johtavasta Bulgarian ja Romanian välisestä sillasta, jota ei ole strategisista syistä saatu aikaan.

Konferenssi antoi kannatuksensa kysymyksille, jotka koskivat kaikkien Balkanin valtioiden etuja vastaavaa yhteistä tullipolitiikkaa, taloudellisten kysymysten yhteistä käsitte-

lyä ja yhteistä Balkanin kauppapolitiikkaa vieraiden valtioiden suhteen.

Salonikin konferenssi ei siis saanut aikaan mitään ratkaisevaa. Mutta se on kuitenkin sekin askel Balkanin yhteyden luomisessa. Balkani tottuu vähitellen ajatukseen, että sen on toimittava yhdessä ja yksimielisenä. Voitto sekin.

Ankarassa, 20 p. marrask. 1933.

(-) Artti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Inkarassa olevan lähetystön rap. n:o 6.

Ministeriotti

22/11 1933.

Salainen.

ANKARA SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 6.

Ankara ssa 22 p:nä marras kuuta 19 33.

ULKOASIANMINISTERIÖ	
23/163	D. 10 33
8/12.33	LII.
5	C24

Asia: Neljännällän sopimus Bal-
kanillekin.

Saavuttuani Ankaraan ehdin saada vain yhden lyhyen keskustelun ulkoministerin kanssa ennen hänen lähtöään matkalle Ateenaan ja Belgradiin. Jugoslavian pääkaupungissa hänellä on aikomuksena allekirjoittaa ystävyys-sopimus.

Keskustelussamme kävi heti ilmi, miten Mussolinin Neljännällän sopimus on Turkin hallitusta loukannut, seikka, joka muuten tiedetään Genevestäkin. Tewfik Rushdi bey piti toivottomana yrittää pelastaa aseiden supistamisasiaa tämän sopimuksen kautta. Kun olin puheeksi suurvaltain nykyisen merkityksen Balkanilla, selitti hän, että Italia on menettänyt paljon. Grandin poistuttua Roomasta, on Italian ulkopolitiikka heikentynyt, selitti hän. Genevessä se on ollut epäonnistunutta, sillä parooni Aloisi ei ole ollut riittävän taitava. Turkki on ainoa ystävä, mitä Italialla nykyisin on Balkanilla, sanoi hän, mutta tämä vakuutus oli ilmeisesti virallinen korulause. Bulgariaa Italian vaikutus vielä pitää samalla linjalla kuin Italia itsekin, nimittäin eristettynä. Mutta, ellei Bulgaria tule meidän toisten mukaan, sanoi hän nimenomaan, niin me muut neljä jätämme sen syrjään ja kuljemme yhdessä.

Näyttää siltä, että Titulescon kiertomatka on näitä neljää paljon lähentänyt ja että se on todella vienyt Balkanin valtioiden yhteistoimintasuunnitelmaa suuresti eteenpäin. Nyt puhutaan jo nimenomaan Balkanille tulossa olevasta Neljännällän sopimuksesta Turkin, Romanian, Jugoslavian

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

ja Kreikan kesken. Tewfik Rushdi beyn matka Ateenaan on ilmeisesti tämän suunnitelman kanssa yhteydessä.

Palatakseni suurvaltain vaikutukseen Balkanilla, oli kiintoisaa kuulla hänen määrittelyään siitä. Saksalla ei ole mitään vaikutusvaltaa eikä poliittista merkitystä Balkanilla. Englannin merkitys on pysynyt ennallaan. Sen sijaan Sovjetin ja Ranskan merkitys ja arvo on huomattavasti lisääntynyt. Näkyy siis, että Pikku-ententen vaikutus on ollut tehokas, ja toisaalta tämä Turkin ulkoministerin vakuutus osoittaa myöskin, ettei Italian politiikka ole onnistunut. Eräessä äskeisessä raportissani mainitsin, että Italian hallituksella alkaa nähtävästi olla liian paljon rautoja tulossa ulkopoliittisella alalla ehtiäkseen niitä kaikkia takomaan. Liekkö todellakin niin, että Balkanin ahjossa olevat raudat alkavat jäähtyä.

Aseiden supistamiskysymyksen kohtalosta puhuessamme, mainitsi Tewfik Rushdi bey, että hänen nähdäkseen ainoa tie eteenpäin nyt on elvyttää Europakomission toimintaa uudelleen. Tämöpäivän lehdistä näen, että hän on lausunut saman ajatuksen Agence Havasin edustajalle. Europanunioonin tutkimuskomission puheenjohtaja on kai ranskalainen Herriot. Samalle haastattelijalle hän on lausunut, että Ranskan fasifistinen politiikka merkitsee maailman rauhan turvaamista. Vaikka nämä sanat onkin lausuttu ranskalaiselle lehtimiehelle, joten köhteliaisuus Ranskaan päin on ymmärrettävää, ovat ne niin ytimekkäät ja suorat sekä ilmaisevat niin peittelemättömän kannanoton kysymyksessä, jossa Italia yhdessä Saksan kanssa on tunnetusti toista mieltä, että niitä saanee pitää osoituksena hänen minulle vakuuttamastaan Ranskan vaikutusvallan lisääntymisestä Balkanilla.

Hän näytti myöskin olevan selvillä siitä, ettei lähentyminen Ranskan ja Italian välillä ole edistynyt, ja piti sitäkin yhtenä osoituksena Italian ulkopoliittikan haparoimisesta ja sen puutteista mitä selväpiirteisyteen tulee.

Ankarassa, 22 p. marrask. 1933.

(-) Artti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Aukarassa olevan lähetysten raportti u:o J.

Ministeri Jetti

Aukari 30/11 1933.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ N:o 1052 (T.100)

R o o m a S S A 8 P . N Ä J o u l u K U U T A 1933 .

VIITTAUS: D. U. M. 19

24 164 ac	33
14/12.33	
5 C24	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö L L E

ASIA: Suomen Ankarassa olevan Lähetyksen
raportti N:o 7.

Lähetyksellä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Ankarassa olevan Lähetyksen raportti N:o 7, jonka otsikkona on:

Turkin - Jugoslavian ystävyssopimus.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 7.

Ankara ssa 30 p:nä marras kuuta 1933.

ULKOASIA	24/164/ae.	38
17/12-33		
	J	24

Asia: Turkin-Jugoslavian ystävyyssopimus.

Turkin ulkoministeri on, kuten tiedetään, parhaillaan matkalla Belgradiin tarkoituksella allekirjoittaa uusi sopimus sen sopimussarjan lisäksi, joka sitoo Balkanin valtoja toisiinsa. Tämä sopimus on parafoitu jo viime lokakuun 9 päivänä Genevessä. Se allekirjoitettiin Belgradissa t.k. 27 päivänä.

Sopimuksessa sopimuspuolet sitoutuvat rauhallisiin ja sovittelukeinoin sopimaan erimielisyydet, joita ei ehkä ole saatu kohtuullisessa ajassa sovitetuksi tavallista diplomaattista tietä, sekä olemaan tässä tarkoituksessa turvautumatta muihin kuin sopimuksessa määriteltymiin keinoihin.

Sopimuspuolet sitoutuvat olemaan käyttämättä sotaa kansallisen poliittikkansa välikappaleena, tuomitsemaan kolmannen valtion tekemän hyökkäyksen sekä osanoton sellaiseen hyökkäykseen, kuin myöskin kaikki toista sopimuspuolta taikka molempia yhteisesti vastaan kohdistuvat hyökkäysluontoiset toimenpiteet.

Sopimuksen ensimmäinen luku käsittelee sovintotuomiomenettelyä kysymyksissä, jotka koskevat sopimusten tulkintaa tai erimielisyyttä kansainvälisen oikeuden alalla.

Toinen luku koskee pysyvällisen sovintovaliokunnan asettamista, johon kuuluu viisi komissaaria, yksi kummankin sopimuspuolen asettama ja muut kolme yhteisesti valittuja muiden maiden kansalaisista.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi .....
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta .....]:

Sopimuksen voimassaoloaika on viisi vuotta ratifiointien vaihdosta. Ellei sitä irtisanota kuutta kuukautta ennen päättymistä, jatkuu voimassaolo automaattisesti vielä viisi vuotta.

..
..

Tewfik Rushdi Beyn matka on eräässä suhteessa herättänyt katkeruutta Bulgariassa. Siellä on nimittäin ymmärretty, että hän taroituksellisesti järjesti matkansa tapahtuvaksi pitkää kiertotietä Ateenan ja Salonikin kautta, sensijaan että olisi matkustanut suoraan Sofian läpi. Matkan suorittaminen tätä tietä antaa epäilemättä aihetta tällaiseen tulkintaan. Kun tapasin hänet muutamia päiviä ennen matkalle lähtöä, puhui hän tästä matkasta paljon mutta ei mitenkään viitannut siihen, että menisi Ateenaan. Se aika, jonka hän ilmoitti matkan kestävän, oli lyhempi kuin mitä siihen Ateenan kautta kuljettaessa on tarvittu. Minusta näyttää siis siltä, että todella tapahtui pieni mielenosoitus Bulgarialle.

Turkin lehdet, vastatessaan bulgarialaisten lehtien tyytymättömyydenilmaukseen matkareitin johdosta, ovat kyllä viitanneet siihen, että Turkin ja Kreikan suhteiden ollessa sellaisia kuin ovat, ei ole mitään outoa siinä, että Turkin ulkoministeri menee Ateenaan. Mutta ne lisäävät sellaista, joka osoittaa bulgarialaisten ymmärtäneen tilanteen oikein. Ne huomauttavat, ettei Bulgaria ole pitänyt lupauksia, jotka annettiin Ismet pashan ja Tewfik Rushdin käydessä tänä syksynä Sofiassa. Ja niissä saa lukea seuraavankin kuvaavan lauseen: "vuoden aikana sattuneet tapaukset osoittavat, miten suuressa määrässä Turkki on ollut oikeassa ottaessaan herkästi huomioon sen vihamielisyyden virtauksen, joka Bulgariassa on ilmennyt Turkkia vastaan." Tilanne on siis Balkanille varsin kuvaava: Bulgarian ympärille rakentuu neljän muun Balkaninvaltion keskinäisen sovinnon ja yhteisymmärryksen ketju, ja se itse pysyy eristyneenä.

Ateenanmatkalla on Tewfik Rushdi Beyn lausunnoissa, mitä Balkanin yhteistoimintaan tulee, tapahtunut pieni muutos. Hän on Ateenassa lehdille antamissaan lausunnoissa torjunut niinsanotun Balkanin "neljänvallan sopimuksen" aktualiteetin jokseenkin avoimesti. Kun häntä Istanbulissa haastateltiin menomatalla, oli hän vielä salaperäinen ja epämääräinen tässä suhteessa. Syyksi saat-
taa ajatella senkin, ettei Kreikka halunnut tätä asiaa vedettävän aktuaalisena julkisuuteen juuri tällä hetkellä. Se olisi nimittäin syrjäyttänyt Bulgarian. Parhailtaan on Ateenassa bulgarialainen valtuuskunta koettamassa löytää sovintoa näiden maiden välisille riitakysymyksille. Tosin saa olla vakuutettu, ettei sovintoa synny, sillä Dedeagatshin kysymys on liian kipeä Bulgarialle jotta se voisi siinä myöntyä, mutta Kreikka toivoo, kuten muutkin, että tämä neuvottelutilaisuus johtaisi edes johonkiin välien parantamiseen. Kaikki puhe "neljänvallan sopimuksesta" siis tällä kertaa syrjään. Tewfi Rushdi Bey ilmoittikin mielipiteensä olevan, että Balkanin yhteistoiminta parhaiten toteutetaan kaksipuolisilla sopimuksilla, kunnes yleinen Balkanin sopimus on kypsä solmittavaksi. Bulgariaa on siis vielä käsiteltävä.

Ankarassa, marraskuun 30 päivänä 1933.

(-) Artti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Alueenassa olevan Calcuttan raps. uis 8.

Ministeri Jetti.

30/11 1933.

R O O M A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ N:o 1055 (T.101)

Rooma ..... SSA 11 P:Ä Joulukuuta 19 33.

VIITTAUS: ..... D. U. M. .... 19.....

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
25/164 me. 1033		
19/12.33		
AFRIKA	EUROPA	ASIA
5	C24	

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Suomen Ankarassa olevan Lähetyksen
raportti N:o 8.

Lähetyksellä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Ankarassa olevan Lähetyksen raportti N:o 8, jonka otsikkona on:

Maanviljelyksen asema Turkissa.

ANKARA SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 8.

Ankara ssa 30 p:nä marras kuuta 19 33.

ULKOASIAIN		25/164	38
19/12.33			
5		C24	

Asia: Maanviljelyksen asema Turkissa.

Siinä Turkkia koskevassa aineistossa, joka minulle on karttunut kahden vuoden aikana, on joukko tietoja Turkin pääelinkeinon, maanviljelyksen, nykyisestä asemasta. Kun Hallituksella on ai-
komuksena siirtää Suomen edustaminen Turkissa toiselle, tahdon nämäkin tiedot käyttää selostamalla ne tässä raportissa, toivoen että on ehkä joku, jota ne voivat kiinnostaa.

Turkin tasavalta rajoittuu, niinkuin tiedetään, melkein kokonaan Vähään-Aasiaan, Anatoliaan. Tämä niemimaa on korkeata ylätasankoa, jonka rannikoilla on leveämpiä tai kapeampia tasankovöitä. Viimemainittujen ilmasto on Välimeren ilmastoa. Rannikkovyöhyke on kapein pohjoisessa, Mustanmeren rannalla, ja laajenee lännessä Marmaranmeren ja Egeanmeren rannoilla. Etelässä Tauruksen ja Antitauruksen vuorijonot sen jälleen kaventavat, kunnes se rannikon itäosissa avartuu hedelmälliseksi Adalian ja Cilician tasangoiksi. Niemimaan keskiosat ovat puukasvillisuudesta melkein paljaita paitsi pohjoisessa, jossa on suuria, koskemattomia metsiä. Ylätasangon tärkeimmät kaupungit, pääkaupunki Ankara, Eskishehir, Kutahia, Cesarea, Koniah, Sivas, sijaitsevat noin tuhannen metrin korkeudella merenpinnasta, mutta varsinkin Persian rajalla päin, Araratin seuduilla, on vielä korkeampia alueita.

Luonnollista on, että puuttomalla ylätasangolla Anatolian sisämaassa talvet ovat kylmiä ja kesät kuivia ja kuumia. Rannikoilla taas

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi .....
3) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin, mutta .....]:

ilmasto on lauhkea vaihdellen seutujen mukaan. Sinopen ja Trebisonden välinen seutu Mustanmeren rannalla on lauhkeaa, sitä kun suojelee Kaukasian vuoristo, ja siellä viihtyy oliivi, appelsiini, manteli- ja pähkinäpuu. Seutu Sinopesta Istanbuliin on avoin pohjoistuulille, siellä voi sataa lunta talvella ja kesällä on kostean kuumaa. Marmaranmeren ja Egeanmeren rannikoilla on täydelleen Välimeren ilmasto, ja Cilician rannikko, Tauruksen suojelemana, on kuuma.

Tästä lyhyestä maantieteellisestä katsauksesta ilmenee, että ilmastolliset olosuhteet Turkissa vaihtelevat suuresti, varsinkin sademäärä. V. 1931 Istanbulissa keskilämpö + 14,1 (Celcius), korkein + 34,8, alin - 2,6; Smyrnassa keskil. + 17,4, korkein + 38,4, alin -2,2; Ankarassa keskil. + 11,6, korkein + 36,2, alin -15,9. Sademäärä samana vuonna millimetreissä Edirnessä (Istanbulin piiri) 785, Izmirissä (Smyrna, Läntisessä Anatoliassa) 732, Bursassa (luoteisessa Anatoliassa) 842,4, Ankarassa 423 (v.1930 286), Eskishehirissä 379, Anralyassa (eteläisessä Anatoliassa) 1393, Karsissa 536, Bitlisissä 1243 (molemmat itäisessä Anatoliassa), sekä Mustanmeren rannalla Zongouldakissa (Turkin hiilikauvosseutu) 1969 ja Rizessä 4045. Metsättömässä sisämaassa sateet ovat säännöttömiä ja rankkoja muuttaen laaksot vähäksi aikaa soiksi.

Maanomistusolot olivat sultaanien aikana monimutkaiset. Maa oli Jumalan. Tätä omaisuutta kuitenkin hoiti Jumalan sijainen maan päällä, sulttaani, jolle maa siis lähinnä kuului. Yksityisillä oli ainoastaan käyttöoikeus, josta hän maksoi verona tunnetut kymmenykset maan bruttotuotannosta, kymmenykset, joita kuitenkin eri tavoin lisättiin, niin että ne saattoivat nousta kuudennekseenkin tuotannosta. Maanviljelystiluksille ei saanut rakentaa muuta kuin erityisellä luvalla, mutta mitä silloinkin rakennettiin, se oli sulttaanin omaa. Asuin- ja muut rakennukset sijaitsivat erityisellä kyläalueella, siis ei viljelysalueella, ja ne olivat yksityisten omaisuutta. Tässä selvitys, miksi turkkilaiset kylät ovat taajoja taloryhmiä. Kun viljelysmaan käyttöoikeuden saattoi vuokrata toiselle sekä myydä ja periä (perimyksen kautta tapahtuvasta käyttöoikeuden siirrosta täytyi suorittaa erityinen maksu, joka siis oli eräänlainen perintövero), oli tämä käyttöoikeus käytännössä jokseenkin omistusoikeuden veroinen. Turkin tasavalta synnyttyään ilman muuta muuttikin

entisen käyttöoikeuden täydeksi omistusoikeudeksi ja loi siten omistusoikeuksin maahansa kiintyneen maanviljelijäväestön. Sulttaanien aikana kruunulla oli hallussaan suuria aloja maata, jonka käyttöoikeuttakaan ei oltu luovutettu yksityisille. Nämä maat siirtyivät tasavallan hallitukselle ja niihin on miltei yksinomaan turvauduttu, kun on ollut sijoitettava uutta maataviljelevää väestöä, esim. Kreikasta väestöjen vaihdon johdosta siirtyneitä turkkilaisia (vaikka tietysti Turkista lähteneiltä kreikkalaisilta jäi paljon maata käytettäväksi tähän tarkoitukseen) sekä varsinkin Asserbaidjanin turkkilaisten joukottain paetessa Turkkiin silloin, kun Kaukaasian itsenäisyyteen pyrkineet valtiot jälleen joutuivat entistä kiinteämmin Venäjän tukehduttavaan yhteyteen bolshevikien vallatessa nämä nuoret valtiot pettään julistuksensa Venäjän kansain itsenäisyysoikeudesta. Yhä vieläkin saapuu turkkilaisia siirtolaisia Balkanin eri maista, kuten juuri näinä päivinä useita satoja Romaniasta. Nämä myöskin sijoitetaan asumaan valtion maille.

Turkin nykyinen väkiluku on vaikea tarkkaan määrätä. Vuonna 1927 toimeenpantiin yleinen väenlasku, ja sen tulokseksi saatiin 13,6 milj. Kun valtakunnan pinta-ala on 762,736 neliökilometriä (lisäksi soita 1170 neliökilometriä ja järviä 8434 neliökilometriä), on asutustiheys keskimäärin 17,9 neliökilometriä kohden. (Mainittakoon ohimennen, että lukutaidottomien prosenttiluku 1927 oli 91,84 %; mutta silloin ei vielä oltu toimeenpantu kirjainuudistusta eikä opetus siis ollut voinut päästä vauhtiin; nyt ovat olot paljon muuttuneet.) Väestöstä on kuitenkin osa vielä paimentolaisasteella ja olot muutenkin niin kehittymättömiä, ettei väenlasku ollut täydellinen. Yhä vielä löydetään vuosittain jopa kymmenin tuhansin henkilöitä, jotka ovat välttäneet kaikki siviilirekisterit. Nykyinen virallinen arviointi väkiluvusta on 17,5 miljoonaa. Vuonna 1927 laskettiin maanviljelysväestö 9,1 miljoonaksi, mikä teki 67,7 % väestöstä. Voi olettaa, että nuo todelliset irtolaiset ainakin melkoiseksi osaksi ovat maaseudulla asuvia, joten maanviljelysväestön suhdeluku todennäköisesti on jonkun verran suurempi, mutta jokatapauksessa Turkki on ylivoittoisesti agraarimaa. Muuten ei voi ollakaan, sillä teollisuus on vasta muutamina viimeisinä vuosina alkanut kehittyä ja on vieläkin varsin heikko.

Maatilat ovat, mitä viljelyyn maahan tulee, pieniä, nimittäin

keskimäärin koko maassa perhettä kohden 24,9 dönymiä, ja yli 50 dönymin keskimäärä on kaikkiaan vain viidessä vilajetissa. Pienin on 4,1 dönymiä ja alle 10 jää keskimäärä vain 3:ssa vilajetissa. Maanviljelijäperheissä on jäseniä keskimäärin koko maassa 5,2; vetoeläimiä keskimäärin perhettä kohti 1,9 ja tuottoeläimiä 14,5, mitä lukua arvosteltaessa tulee muistaa, että runsaimmin edustettu tuottoeläin on lammas. Maan karjamäärästä antavat käsityksen seuraavat luvut v. 1932 veroitetusta karjasta. Nuorta karjaa ei ole otettu lukuun. Lampaista oli 11,768,000, tavall. vuohia 7,510,000, härkiä ja lehmiä 5,315,000, mohairvuohia 3,315,000, aaseja 908,000, puhveleita 555,000, hevosia 511,000, kameeleja 86,000, muuleja 40,000. Maanviljelyksen työkalut ovat vielä puutteelliset ja alkuperäiset. Tilasto laskee ainoastaan: puisia ajopelejä 1,2 milj., rautaisia ajopelejä 200,000, erilaisia maanviljelyskoneita 15,711. Nämä numerot ovat vuodelta 1927. Nyt on maanviljelysministeriössä minulle vakuutettu, että tilanne on paljon parantunut. Numeroita annettiin: auroja 1,2 milj., niitto-, viljanleikkuu- ja puimakoneita 16,000. Todennäköisesti nämä numerot ovat reippaasti ylöspäin pyöristettyjä. Traktoreita sanottiin olevan "vähän", todennäköisesti ei ollenkaan. Tiluksethan ovat niin pieniä, että se ehkäisee uuden aikaisten koneitten hankintaa, niinkuin viljelijäin köyhyyskin.

Raha-avustusta valtio ei maanviljelijöille suoranaisesti anna.

Lainoja antaa erityinen tasavallan perustama maanviljelyspankki ja minulle selitettiin, että yksityiselle viljelijälle annetusta lainasta on, paitsi häntä itseään ensisijaisesti, myöskin koko hänen kyläkuntansa takauksessa. Maataloustuotteitten hintain alennuttua, joutui Turkin talonpoika parhaan pulaan. Vehnän hinta normaaliaikoina oli 10-12 piasteria (1 piasteri = 20 penniä normaalikurssiin) okka, joka turkkilainen painomitta on 1 kilo 283 grammaa. Mutta v. 1929-30, jolloin sato nousi 3 milj. tonniin, laskeutui hinta 2,5-3 piasteriin. Tällä viikolla se näkyy olevan 3,07 - 3,77 piasteria. Maanviljelyspankki on kuitenkin alkanut ostaa liikkaviljaa estääkseen hintoja liikaa putoamasta. Mutta mahdollisten ostojen yläraja on vain 1 milj. Turkinpuntaa. Tätä nykyä pankki maksaa 4 piasteria okalta. Maanviljelijäin osuuskuntia ei tunneta. Maaseudulla on kyllä lukuisia joukko osuuskuntia, mutta nämä ovat eräänlaisia luottolaitoksia, ja niitä pankki avustaa melkoisilla summilla.

Viljelysmaat ovat luonnollisesti vielä alkuperäisiä. Muuta muokkausta ei juuri tapahdu kuin kyntö, joka suoritetaan sateitten alettua syksyllä. Kylvä tapahtuu sisämaassa loka-marraskuussa, alavilla seuduilla joulukuusta tammikuussa. Sato korjataan tavallisesti kesäkuun lopulla ja heinäkuussa. Puiminen tapahtuu alkuperäisesti: vilja levitetään kovalle mantereelle, ja sen päällä hevoset tai härät vetävät jotakin raskasta puutelineettä, joka hieroo jyvät erilleen. Lannoitusta ei ole ensinkään, eikä lannanhoitoa tunneta, ainakaan maanviljelyksen tarpeeksi. Sitä kootaan ja kuivataan puuttomissa seuduissa polttoaineeksi. Keinolannoitusta ei liioin ole: sitä vasta pannaan alulle. Ainoa lannoitustapa on kesannoiminen, mutta kun sen kestäessä - ja se on pitkä, 2-3 vuotta - maata ei mitenkään muokata, lisää se rikkaruohoja niin, että vilja on yleensä hyvin epäpuhdasta. Vuoroviljelystä kuitenkin harjoitetaan esim. seuraavasti: vehnä - ohra - kesanto; vehnä - palkokasvit - vehnä - kesanto; vehnä - puuvilla - vehnä tai ohra - kesanto; vehnä - tupakka - vehnä - kesanto.

Hallitus on ryhtynyt tekemään, minkä voi opettaakseen maanviljelijöitä ammattiinsa. On perustettu asemia, joissa on puimakoneita ja viljanpuhdistuskoneita. Eri maakuntiin on perustettu virastoja maanviljelysneuvohtaa varten. Neuvonta koskee varsinkin siemenen valintaa ja taistelua rikkaruohoja vastaan. Viljalaatujen jalostusta varten on kaikkiaan 5 eri laitosta, joista yksi pienempoleinen Ankaran välittömässä läheisyydessä. Tarkoitus on löytää eri seuduille sopivia laatuja. Kokeita tehdään myöskin edullisimpien maanmuokkaustapojen selvittämiseksi. Kaksi eri laitosta on tuohyönteisten torjumista varten. Tasavallan kymmenvuotisjuhlain yhteydessä vihittiin uusi maanviljelysyliopisto, joka sijaitsee pääkaupungin vieressä, siis kuivalla, puuttomalla ylätasangolla. Tämä sijoitus seutuun, joka on epäedullisin maanviljelykselle, osoittaa itsessään mihin pyritään ja miten rohkeasti asiaan käydään käsiksi. Laitos on suuri, mitä uudenaikaisin rakennusryhmä, aivan odottamattoman uljas. Opettajat ovat Saksasta siirtyneitä ammattimiehiä, juutalaisia, joille ei ole tarvinnut maksaa enempää kuin kotimaisillekaan voimille, sekä Saksassa oppinsa käyneitä nuoria kotimaisia miehiä.

Viljanviljelyksessä oli v. 1927 Turkin viljelystä alueesta 89,59 % ja viljasato 90,19 % maanviljelyksen koko tuotannosta. Tärkein viljakasvi

on vehnä, jolla oli 57,26 % viljanviljelysalueesta ja jonka sato oli 55,54 % viljakasvien koko sadosta. Koko vehnäsato v. 1927 1,3 milj. tonnia. Vehnällä viljelty alue kuitenkin alinomaa vaihtelee riippuen viljan hinnasta. Kun sato ilmastollisista syistä on jäänyt odotettua vähäisemmäksi ja hinnat hieman nousseet, on vehnäalue seuraavana vuonna suurentunut. Ja kun hyvä sato on alentanut hinnat, on viljelyksiä supistettu. Vehnän tuottoisuuden ilmoittivat maanviljelysministeriössä olevan 600-800 okkaa hehtaarilta (770-1000 kg.), mikä ehkä ei ole kovin paljon liioiteltua, koskapa vuoden 1927 tilaston mukaan tuotto parhaassa piirissä oli keskimäärin 715 kg. huonoimmassa 408 kg. ja yleinen keskimäärä 546 kg. hehtaaria kohti. Tuotto vaihtelee suuresti eri seuduilla, joten esim. Adanan piirissä vehnäsato on yli kolmekin kertaa ~~suurempi~~ runsaampi kuin Erzerumin piirissä. Angoran seuduilla, siis Anatolian ylätasangolla on viljelys viime vuosina suuresti edistynyt, minkä olen itse todennut verratessa nykytilaan ^{nykytilaan} tessani/sitä, mitä näin vuonna 1926. Nyt oli silmänkantamia aloja otettu viljelykseen ja arvaan, että näky on mahtava keväällä, kun siinä vilja laihnehtii.

Toiseksi tärkein viljakasvi on ohra, jonka viljelysalue 1927 oli 25,85 % koko viljan viljelysalueesta, ja sato 26,21 % koko viljasadosta. Koko ohrasato v. 1927 oli 629 tuhatta tonnia. Tuottoisuus ilmoitettiin jokseenkin samaksi kuin vehnän. Vuoden 1927 tilastonumeroiden mukaan laskien tuotto oli jonkunverran suurempikin hehtaarilta. Ohraa ei käytetä ravinnoksi, mutta sensijaan se on tärkein rehuvilja. Myöskin vientitavarana se on huomattavasti tärkeämpi kuin vehnä. Vehnää vietiin v. 1931 kaikkiaan 17,1 tuhatta tonnia, suurin määrä Kreikkaan. Sensijaan ohraa vietiin samana vuonna 91,2 tuhatta tonnia, suurin määrä Belgiaan, melkoisesti myöskin Englantiin.

Seuraava viljalaji vaikka kaukana edellisten kahden jälessä, on maissi, jonka viljelysala 1927 oli 4,47 % koko vilja-alasta ja sato 5,4 koko viljasadosta. Maissin kokosato v. 1927 oli 129 tuhatta tonnia. Maissia viljellään maan pohjoisosissa, jossa se paikoittain on väestön pääasiallisen leipävilja.

Melkein tasaväkinen maissin kanssa on ruis, jonka alue oli 4,46 % vilja-alueesta ja sato 4,21 % koko viljasadosta. Koko ruissato oli 1927

101 tuhatta tonnia. Rukiilla on, vakuutettiin maanviljelysministeriössä, varsin mitätön merkitys Turkin taloudessa. Sama koskee kauraa, jonka alue oli 2,67 % vilja-alueesta ja sato 2,47 % vilja-sadosta kokonaisuudessaan. Koko kaurasato 1927 oli 59 tuhatta tonnia. Selitettiin, että ilmanala on liian kuiva kauralle, ja niissä seuduissa, missä se ei olisi liian kuiva, ei kannata kauraa viljellä.

Peruna luetaan Turkissa teollisuuskasveihin. Sen viljelys on vähäistä. Koko sato v. 1927 oli 20,7 tuhatta tonnia. Väestö ei ole tottunut käyttämään sitä ravintonaan, ehkäpä senvuoksi, ettei ilmanala sovelu sen säilyttämiseen. Tutkimuslaitos etsii ilmanalaan sopivampaa laatua. Omastakin vähäisestä kokemuksestani tiedän, ettei hyviä perunoita Turkissa sa^a nähdekkään ja että se yleensä ruokajärjestyksessä on aivan syrjässä. Niissä tilaisuuksissa, jolloin olen turkkilaisessa perheessä ottanut osaa maan tavan mukaan valmistettuihin aterioihin, ei perunoita ole tuotu näkyviinkään.

Juurikasvien viljeleminen rehuksi on Turkissa tykkänään tuntematon. Ministeriössä kuitenkin sanottiin, että sen edistäminen on ohjelmassa.

Palkokasvien viljelys on saavuttanut melkoisen merkityksen ja niitä käytetään paljon ravintona mutta myös rehuna, vieläpä viedään maastakin. Niiden yhteinen satotulos v.1927 oli yli 100 tuhatta tonnia. Tärkeimmät ovat erilaiset pavut, joiden viljelysala oli 36,63 % palkokasvien koko alasta ja tuotto 33,84 % palkokasvien koko tuotosta.

Tullaan tämänjälkeen n.s. t e o l l i s u u s k a s v i e n viljelykseen, jolla on Turkin taloudessa tärkeä asema. Ensi sijalla niistä on tupakka, jonka vanhastaan kuulu maine on viime vuosina jonkunverran laskenut, ellei ota lukuun muutamia Vähän-Aasian erikoislaatuja. Näyttää olevan perää siinä, että kreikkalaisrotuisen väestön karkoittaminen aiheutai tappiota Turkin tupakanviljelykselle, sillä osa siitä oli taitavia viljelijöitä, ja nämä siirsivät taitonsa Makedoniaan. Osaksi on taantumuskausi Turkin tupakankaupassa johtunut siitäkin, että "turkkilainen tupakka" nyt tulee paljon ahtaammalta alalta kuin ennen "hyvään aikaan", jolloin suuri osa Balkanin tupakka-alueesta kuului Turkkiin. Tasavallan hallitus on kuitenkin ryhtynyt toimintaan kehittääkseen tupakanviljelystä. Ensiksikin edistetään kokeneempien tupakanviljelijäin toimin-

taa ammattiopastuksen antamiseksi vähemmän kokeneille. Valtion tupakka-monopoli on sitäpaitsi perustanut koelaitoksen viljelyksen kehittämiseksi. Uusia laatuja koetetaan myöskin ottaa viljeltäväksi tuomalla muualta sopivaa siementä.

Niinkuin edellä näkyi siinä kohdassa, jossa esitettiin esimerkkejä vuoroviljelyksestä, viljellään tupakkaa siihen sopivilla seuduilla vuorottain muiden viljain välissä. Viljeleminen on pääasiallisesti talonpoikain hallussa, ja nämä vievät satonsa ensi kuivauksen jälkeen suurille ostajaliikkeille, joiden laitoksissa jälkikäsitteily sekä lopullinen lajittelu kauppalaatuihin sekä pakkaus tapahtuu. Sato on suuresti vaihdellut. V.1927 se oli noin 69,000 tonnia, 1928 43,000 tonnia, 1929 33,000 tonnia, 1930 47,000 tonnia ja 1931 50,000 tonnia. Epäjärjestys on haitannut sikäli, että hyvinä vuosina on ilmestynyt uusia viljelijöitä, joilla on ollut vielä vähemmän ammattitaitoa. Tässä suhteessa hallituksen toimin pyritään parempaan järjestykseen jottei liikatuotantoa syntyisi eikä maan tupakan maine alentuisi. Viljelys keskitetään kokeineille. Balkanin tupakantuottomaiden yhteistoiminnalla pyritään myöskin kussakin maassa rajoittamaan tuotantoa ja muutenkin ehkäisemään keskinäistä vahingoittavaa kilpailua. Turkin tupakantuotto alentunee kolmanneksella nykyisestään.

Paras turkkilainen tupakka tulee Samsun-Bafran piiristä, ja se on kaikissa suhteissa ensiluokkaista. Varsinkin amerikalaiset ovat sinne sijoittaneet ostoasiamiehiinsä, jotka ottavat vastaan tupakan, käsittelevät ja lajittelevat sen. Samoin on laita Smyrnan piirissä, joka myöskin on tunnetusti hyvän tupakan viljelysaluetta. Amerikalaisilla, siellä toimivilla liikkeillä, on palveluksessaan 1000-1800 hengen suuruisia työläisjoukkoja. Triestiläinen Hermann Spierer ostaa sieltä myöskin melkoisia tupakkamääriä vieden ne kotikaupunkeihinsa, jossa käsitteily ja edelleen myynti tapahtuu.

Izmirin piiri tuottaa kahta eri lajia tupakkaa. Toinen on väriltään vaaleankeltaista, mietoa ja erikoisen tuoksuva, ja sitä käytetään sekoituksissa parantamaan huonomman tupakan makua. Artvinin piirissä lähellä Venäjän rajaa Mustanmeren rannalla tuotetaan (v.1930 500 tonnia) punaisen väristä pienilehtistä, vähän nikotiinia sisältävää tupakkaa, jonka sato kokonaisuudessaan myydään Egyptiin. Vähän länteenpäin siitä on Trebizonden piiri, jossa myös tuotetaan (v.1930 1300 tonnia) kahta

laatua, joita voisi nimittää ketotupakaksi ja kylätupakaksi. Euelinen on väkevämpää, jälkimäinen, varsinkin Polathane-tupakka, (vuoden 1930 sato yli tuhat tonnia) ulkomailla arvossa pidetty. Ja vielä paremmin kuvatakseni turkkilaisen tupakan eri laatujen lukuisuutta mainitsen, että Samsunin tupakkaa on 7 eri laatua, Marmaranmeren seutujen (Propontiksen) samoin 7, Izmirin 4.

Mitä tupakan vientiin tulee, ei se jälkeen vuoden 1923 ole milloinkaan ollut niin vähissä kuin nykyisin. Korkeimmillaan se oli 1926, jolloin vietiin 41,5 tuhatta tonnia. V. 1931 se oli laskenut 22,2 tuhan-teen tonniin ja viime vuonna alle siitäkkin. Viennin arvo vuonna 1931 oli 28,8 miljoonaa Turkin puntia. Suurimmat ostajamaat olivat järjestyksessä: Italia, Yhdysvallat, Saksa, Hollanti, Tšekkoslovakia.

Toinen tärkeä teollisuuskasvi on unikko, joka tuottaa oppiumia. Sitä viljellään maan sisäosissa, (alavilla mailla viljelty oppiumi on laadultaan huonompaa ja käytetään lääketarkoituksiin) varsinkin savimail-
la, joilla se saa suuremman oppiumipitoisuuden. Poltto-oppiumi saa-
daan sisämaasta. Kylvä tapahtuu loka-marraskuussa. Siemen on kevyttä, minkä vuoksi se kylvettäessä sekoitetaan hiekkaan tai multa. Itäminen on nopeata, keväällä kasvi on 10 sentin korkuinen. Silloin maa harvenne-
taan ja puhdistetaan rikkaruohoista. Kasvien väliin jätetään noin 15 sen-
tin välimatka. Kasvi on hyvin kylmänarka joten on usein pakko kylvää ke-
vää^{on}llä uudestaan. Syyskylvöä kuitenkin aina yritetään, koska keväällä
kylvety unikkopellon tuotto on määrältä ja laadulta huonompaa. Näillä
mailla ei harjoiteta vuoroviljelystä vaan 4-5 vuoden perästä jätetään
maa kesantoon. Sato kerätään toukokuusta heinäkuuhun, eri aikoina eri
seuduilla. Kun hedelmä on saavuttanut määrätyn kypsyyssasteen, leikataan
illalla, hammasteräistä veistä käyttäen, sen pintaan pystyhaavoja ja
aamulla kerätään haavain reunoihin tihkunut maitomainen neste. Toisissa
seuduissa se kerätään juoksevammassa, toisissa kiinteämmässä muodossa.
Kasvin arkuudesta johtuu, että sato vaihtelee melkoisesti eri vuosina.
Vuotuinen tuotanto voidaan arvioida 350-400 tonniksi. Oppiumin vien-
ti oli v.1931 351 tonnia ja suurimmat ostajamaat järjestyksessä
ostomäärän mukaan Ranska, Saksa, Yhdysvallat, Egypti, Hollanti, Oop-
piumimäärä vaihtelee, vuosien, maiden ja seutujen mukaan, 8-14,5 pro-
sentin välillä. Hinta kotimaassa on vaihdellut melkolailta. 1927 se

oli 30 T. puntaa okka (= 1283 grammaa). Alussa vuotta 1930 se nousi 45 puntaan, mutta oli vuoden kuluessa niin alhaalla kuin 14 punnassa nous-
ten taas lopulla vuotta 20 puntaan. Hinnan alentuminen on yhä jatkunut:
V.1932 se oli 7,5 puntaa ja tällä viikolla Istanbulin markkinatietojen mu-
kaan 6,40 - 6,60 puntaa. Toinen unikon tuote on siemenet. Niitä vie-
dään osaksi ulkomaille, mutta osaksi käytetään kotimaassa, jossa niistä
puristetaan öljyä.

Maanviljelysministeriössä minulle ilmoitettiin unikon viljelyksen
tuottavan 15-20 Turkin puntaa dönyymiä kohti, siis noin 150-200 puntaa
hehtaarilta, mikä virallisen kurssin mukaan tekee noin 3000-4000 markkaam-
me.

Puuvilla. Turkkilainen puuvilla on laadultaan huonompaa kuin paras
egyptiläinen ja paras amerikalainen, mikä ei kuitenkaan johdu luonnonsuh-
teista vaan viljelystavoista ja tietysti itse viljellyn kasvin laadusta.
Ensi sijalla Turkin puuvilla-alueista on Cilicia, jossa tuotanto vuosina
1929-32 on ollut pyöreissä luvuissa 90,000, 70,000, 80,000 ja 35,000
paalua. Muut alueet ovat arvojärjestyksessä: Egeanmeren alue, tuotanto
1929 42,000 ja 1932 18,000 paalua; Kaukaasian alue, tuotanto 3000-6000
paalua; Mamuret-ul-Azizin vilajetti, tuotanto 2000 paalua vuodessa. Par-
haan turkkilaisen puuvillan pituus on 35 m/m, keskilaatujen 28 m/m ja huo-
noimman 20 m/m. Niistä voi siis saada enintään 36 numeron lankaa.

Puuvillan viljelys on Turkissa suuresti kehitysmahdollinen, sillä
Egeanmeren piirissä ja Ciliciassa puuvillan viljelys voitaisiin luonnon-
suhteiden puolesta lisätä 50-kertaiseksi. Puuttuu työvoimaa eikä ole pää-
omia konevoiman hankkimiseen. Haitta tässä suhteessa on myöskin viljel-
mään pienuus. Mutta tällä hetkellä puuttuu tietysti myöskin markkinoita.
Viljelys on tilapäistä laadultaan: siihen ryhdytään, kun hinnat näyttä-
vät nousevan, mutta kun ne laskevat, siirrytään jotain muuta kasvia vil-
jelemään. Puuvillan viljelijätalonpojat köyhyydessään joutuvat riippu-
vaisiksi ostajaliikkeistä, joiden antamalla ennakkomaksuilla he voivat
tulla toimeen satoon saakka. Seuraukset ovat itsestään selvät: viljeli-
jään joutuminen riippuvaisiksi ostajiksi ja hintain polkeminen viimeai-
nuttujen taholta. On yritetty järjestää osuustoimintaa, mutta toistaisek-
si huonoin menestyksin. Hallituksen toimenpiteestä on alettu parantaa laa-

tua siirtämällä maahan hyviä amerikalaisia laatuja.

Puuvillasadon kokoamisessa tarvitaan melkoisesti tilapäistä työvoimaa, mikä myöskin vaikeuttaa köyhäin viljelijäin asemaa. Varsinaista irtainta väestöä ei Turkin maaseudulla juuri olekaan - ei tietysti oteta lukuun paimentolaisia - kuin puuvillan korjuuväki. Muu maata omistamaton maaseudun väestö tavallisesti viljelee toisten maata jakaen sadon puoliksi omistajan kanssa. Puuvillan korjaaajat sen sijaan kiertävät seudulta toiselle sen mukaan kuin sato kypsyy. Siis sama ilmiö kuin Italiassa viininkorjaajain keskuudessa. Eräiden pumpulilajien hedelmä kypsyytyään aukeaa itsestään, jolloin puuvilla on helppo korjata säkkeihin. Toiset laadut pysyvät ummessa, joten hedelmät on poimittava umpinaisina ja työhuoneissa avattava. Puuvillan irrottaminen tapahtuu siis siellä ja samalla myös lajittelu kahteen luokkaan.

Vienti oli v. 1931 vähän yli 20,000 tonnia ja sen arvo 6,3 milj. puntia. Pääasialliset ostajamaat olivat Venäjä, Italia, Kreikka, Ranska, Saksa, Englanti. Kotimainen kulutus käyttää, mitä jää ulkomaille myymättä.

Sesamen tuotto vuodessa arvioidaan noin 10,000 tonniksi, mutta oli sodan edellisenä aikana kaksinverroin suurempi. Maanomistajat, joilla on syvät, kosteat maat, lähellä virtoja, suosivat sesamen viljelystä ennen muita, sillä se on turvallista viljeltävää, se ei laihduta maata, ei vaadi erikoisempaa hoitoa eikä myöskään ole niin suurten vaihteluiden alainen kuin muut viljeltävät riippuen tietysti kasvin vaatimista viljelysmaan erikoisista ominaisuuksista. Ainoastaan suuret kuivuuskaudet voivat tehdä tälle kasville haittaa. Se vaatii myöskin melkoisen kuumaa ilmanalaa. Turkissa sesamesta valmistetaan öljyä ja erityisesti suosittua lajia makeista, sesame-helvaa. Ulkomaille sitä vietiin 1930 350 tonnia, mutta seuraavana vuonna neljänkertainen määrä pääasiallisina ostajamaina Saksa, Yhdysvallat, Belgia, Bulgaria, Ranska, Hollanti, Italia, Egypti, Romania ja Kreikka.

Ennenkuin siirrytään puhumaan hedelmänviljelyksestä, lienee syytä mainita eräs pensasmainen kasvi, joka ei lyllä ole viljelyskasvi, mutta antaa vissin tulon maaseutuväestölle seuduissa, joissa se kasvaa, nimittäin lakritsipensas. Se on noin metrin korkuinen villi, pensasmainen kasvi, joka viihtyy Anatolian länsiosissa varsinkin Hermes- ja Meanderjokien laaksoissa, Oikein menestyäkseen se vaatii kosteata, syvää, etu-

päässä hiekkamaata. Tällaisissa maissa se työntää juurensa kahdenkin metrin syvyyteen, ja nämä juuret ovat valmiit korjattaviksi 3-4 vuoden vanhoina. Juuret kiskotaan esille maasta, kuivataan hieman, pestään, kuivataan täydelleen ja lähetetään tehtaisiin.

Oliivi, tärkein Turkin hedelmäpuista, on Välimeren rannikkomaiden kasvi ja tunnettu Turkissakin ikimuistoisista ajoista. Ollivien vallassa oleva alue Turkissa arvoidaan 236,000 hehtaariksi. Sodan aikana oliiviviljelykset kärsivät paljon, tunnettuahan on esim. kreikkalaisten vandaaliteko heidän peräytyessään Anatolian sisämaasta: he hakkasivat maahan laajalta alueelta kaikki tapaamansa oliivipuut. Tätä tuhoa ei vieläkään ole saatu korjatuksi. Vuonna 1931 oliivisato arvioitiin 155,800 tonniksi, josta 7,500 tonnia syötäviä, muut öljyn valmistukseen kelpaavia. Tammikuussa tänä vuonna oliiviöljyn hinta oli Izmirissä 2750 frangia cif Genova. Vienti oli 1931 18,259 tonnia, arvoltaan 6,1 milj. puntaa. Suurimman määrän osti Italia (15,710 tonnia), toisena tuli Ranska (1,424 tonnia).

Viikuna on aitoaasialainen hedelmäpuu, joka sitte on levinnyt länteenpään Välimeren maihin. Muinaisesta Kreikasta on kerrottavana huvittavia seikkoja, jotka kuvaavat, miten arvokkaana pidettiin tätä puuta, joka silloin oli alkanut levitä länteenpään. Akropoliilla oli pyhä viikunapu, jonka uskottiin ruokkivan pyhää käärmettä. Yhteen aikaan oli viikunain vienti muinaisesta Kreikasta kielletty. Tapahtui, että ateenalaiset joskus väärin ilmiantoivat vihaamiaan kansalaisia viikunain salaviennistä. Näitä kutsuttiin "sykofanteiksi", joka merkitsee "viikuna-ilmiantaja". Ja siitä on vieläkin kulttuurikieliin periytynyt sana sykofantti merkityksessä parjaaja. Mutta Kreikan viikunat, niin suuressa arvossa kuin niitä pidettiinkin, eivät kuitenkaan vetäneet vertoja turkkilaisille, eivätkä vedä vieläkään sen enempää kuin italialaisetkaan. Turkin viikunat vievät voiton. Ei liicin Amerikassakaan, jossa kuitenkin on tehty niin paljon hedelmäpuiden jalostamiseksi, ole onnistuttu tuottamaan Turkin viikunain veroisia, ja niinpä Yhdysvallat ovatkin huomattava Izmirin (Smyrnan) viikunain vientimaa. Ne kuitenkin ottavat vastaan ainoastaan kaikkein parhaat, jota vastoin Saksa, Englanti, Pohjoismaat, Sveitsi, Kanada y.m. kuluttavat toisen luokan tavarana.

Vuotuinen kokonaistuotanto Turkissa on 20-30 tuhatta tonnia, lukuunottamatta 5-6 tonnia ala-arvoisia viikunoita, jotka käytetään alkoholin valmistukseen. Vienti oli v. 1931 27,206 tonnia, arvoltaan 5,4 milj. puntaa. Suurimmat ostajamaat järjestyksessä: Englanti, Saksa, Italia, Yhdysvallat, Venäjä. Viikunain valmistus ja vienti on Turkissa osittain järjestetty osuustoiminnallisesti ja minulle on vakuutettu, että tämä osuustoiminta on oikeastaan ainoa, joka todella menestyy.

Viinirypäle on viljelijäin huomion esineenä pääasiassa Egeanmeren ja Marmaranmeren rannikkoseuduissa. Tuotetaan rypäleitä sekä viininvalmistusta että kuivaamista varten ja myöskin pöytärypäleitä. Tuotteen laatu on viljelystaidon puutteessa päässyt jonkunverran alenemaan, mutta sitä koetetaan kohottaa, sillä on perustettu erityinen instituutti tutkimaan parhaiten sopivia laatuja ja valmistustapoja.

Rusinoista ovat kuuluisimmat "Sultanine"-laadut, joista niinsanottu vaalea laatu kasvaa ainoastaan Izmirin (Smyrnan) seuduilla. Tuotto riippuu ilmastosuhteista ja voidaan arvioida 35-40 tuhanneksi tonniksi, josta vain noin 5 tuh. tonnia jää tavallisesti ulkomaille viemättä. Sato korjataan heinä-elokuussa. Viljelijä kuivaa rypäleet itse aurin-gossa ja vie sitte Izmiriin, jossa kauppiaat ne lajittelevat ja käsittelevät kauppakuntoon. Viljelijäin saama hinta vaihtelee tarjonnan runsauden mukaan. Runsassatoisina vuosina hinta laskee 20 piasteriin (virall. kurssin muk. 4 mk.) okka; kun sato on niukka, nousee hinta 60 piasteriin. Viiniä valmistettiin ennen vallankumousta enemmän kuin nykyisin (valmistuksesta pitivät huolta kreikkalaiset ja armenialaiset); silloiseksi tuotannoksi mainitaan 4 milj. litraa. Nyt se on vähäisempi. Viljelijät eivät itse valmista viiniä vaan kuljettavat rypäleensä erityisiin valmistuspaikkoihin. Toistaiseksi ei turkkilainen viini ole saavuttanut erityisempää mainetta.

Rusinain vienti oli 1931 30,140 tonnia, arvoltaan 10,8 milj. puntaa. Suurimmat ostajamaat Saksa, Englanti, Italia, Hollanti.

Pähkinät ovat vielä yksi Turkin vientikaupalle tärkeä maantuote. Tuovat suureksi osaksi maan pohjoisosista. Viedään enimmäkseen kuorittuina. Vuoden 1931 vienti oli 15,276 tonnia ja rahallinen tulos maalle 9,3 milj. puntaa.

Kansallistaloudelle vähemmän arvoisia hedelmiä ovat vielä appelsiinit, mandariinit ja sitruunat, joiden melkein kokonaan Venäjälle tapahtunut vienti oli 1931 2,616 tonnia, arvoltaan 137,000 puntaa, sekä erilaiset mantelit, joita viedään sekä kuorittuina että kuorimattomina. Appelsiinien viljelyä kuitenkin koetetaan kaikin tavoin edistää, varsinkin mandariinien. Maanviljelysministeriö jakaa väestölle nuoria istutusmaita. Huomio viljelijäin keskuudessa alkaakin kiintyä tähän hedelmään. Arvioidaan täysi-ikäisen hyvin menestyvän puun tuottavan 15 T.puntaa puhdasta tuloa omistajalleen (300 mk. virall. kurssiin).

Vielä on mainittava juurikasvi, jonka viljelys on aivan uusi, mutta joka on jo tuottanut hyvän tuloksen, nimittäin sokerijuurikas. Turkki on aina ollut tuonnin varassa sokerintarpeensa tyydyttämisen suhteen, niin selvää kuin onkin, että sokerijuurikkaan täytyy siellä hyvin menestyä. Tasavallan hallitus ryhtyi joku vuosi sitten toimimaan vapauttaakseen maan talouden tästä taakasta. Ny on kaksi sokeritehdasta käynnissä, kolmas on valmistanut ensimmäiset koesokerinsa, ja neljäs valmistuu ensi vuonna. Seuraus on, että Turkin sokerintuonti nyt jo on vähentynyt varsin pieneksi, ja kaikkien neljän tehtaan alettua täyden toiminnan, on lakkaava kokonaan.

Kun viljelyskasvi oli uusi, oli järjestettävä huolellinen neuvonta. Senhän me tiedämme omastakin maastamme. Niillä seuduilla, jotka on valittu sokerijuurikkaan viljelemiselle, on neuvoja joka kylässä. Tämän työn ovat sokeritehtaat järjestäneet samoinkuin siemenen valinnan ja alkuhankinnankin. Maanviljelysministeriössä mainittiin sokeriprosentiksi 18-23 %, keskimäärin 20 %. Tänä vuonna tulee viljelijöille suoritettavaksi 5 milj. puntaa sokerijuurikkaista.

Ankarassa, 30 päivänä marraskuuta 1933.

(-) Artti.